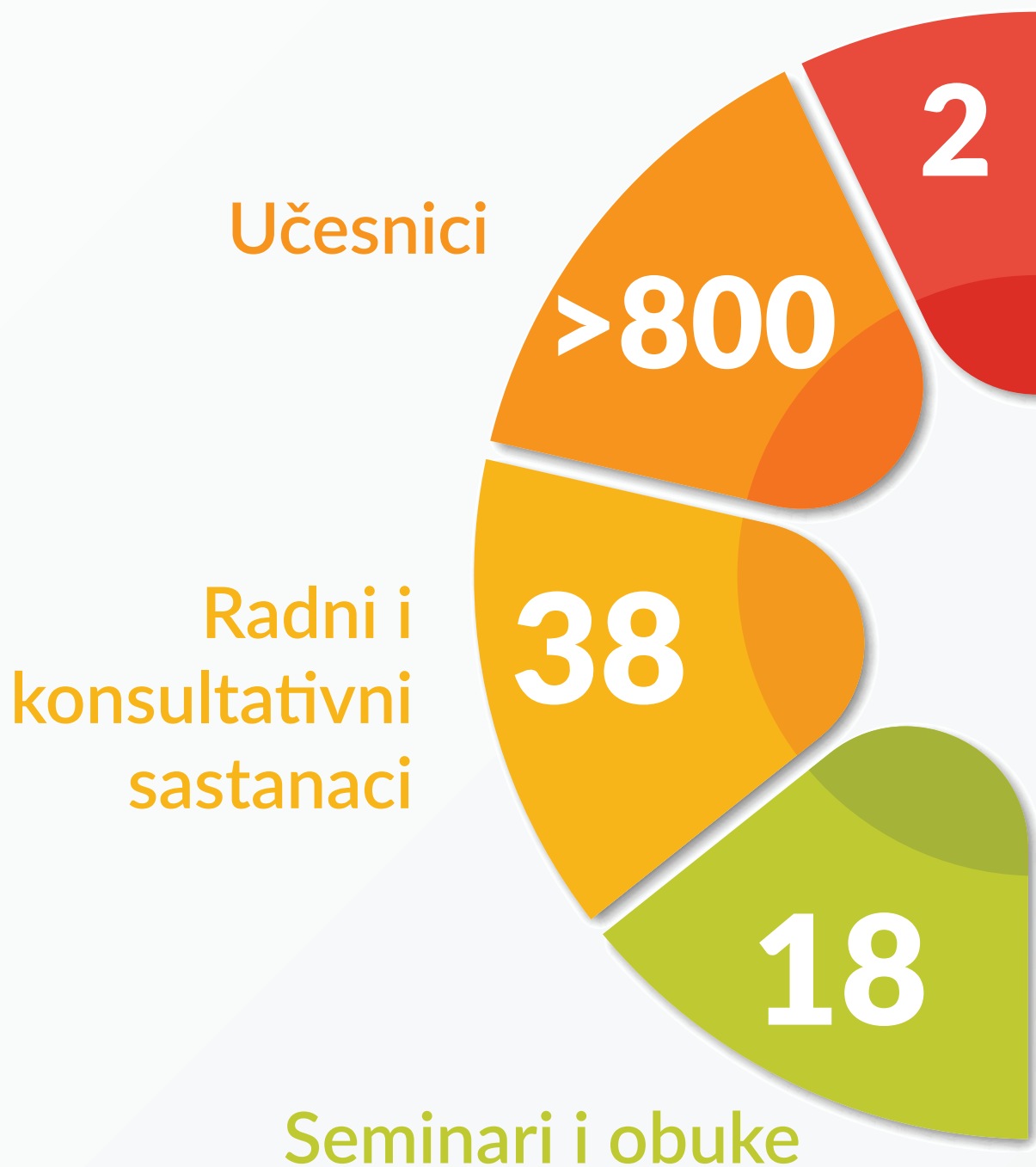

GODIŠNJI IZVJEŠTAJ O RADU

2020

Projekata

0

Publikacije

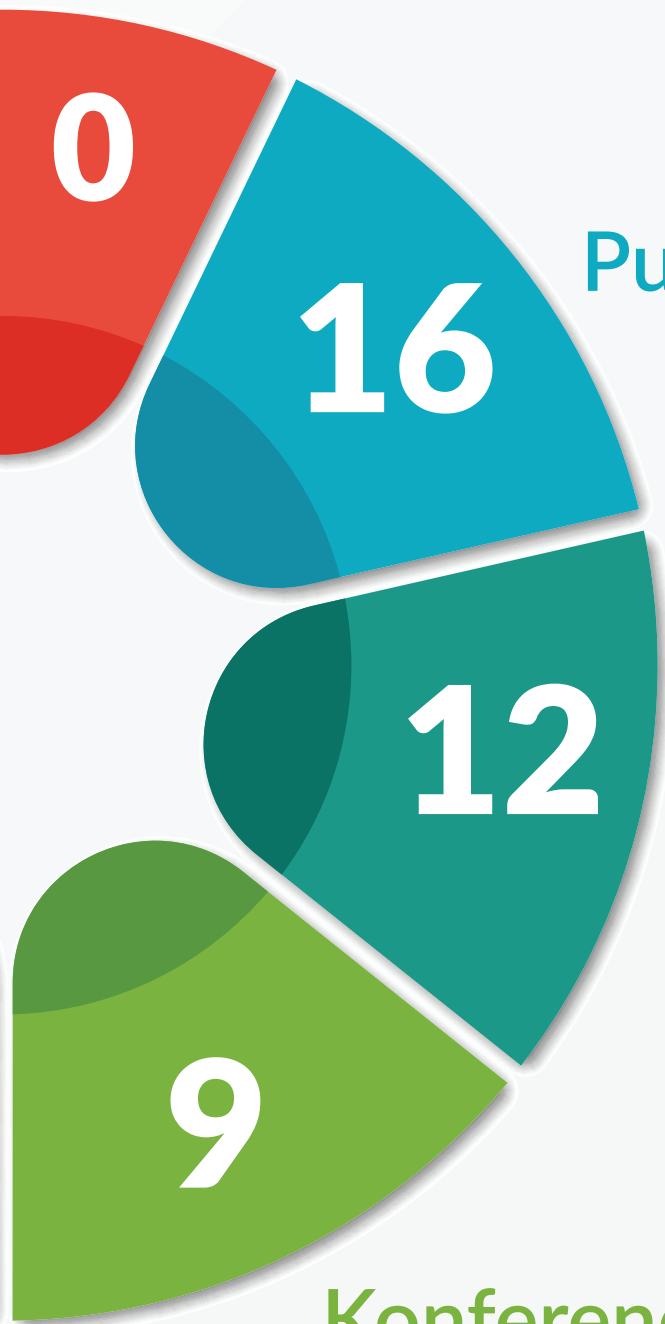
16

Istraživanje i
analize

12

9

Konferencije i
panel diskusije

REALIZOVANI PROJEKTI I PREGLED DONATORA U 2020. GODINI

CEDEM je u protekloj godini implementirao 20 projekata:

1. Do socijalne, kroz ekonomsku sigurnost i jednakost svih!
2. Medijski centar za izvještavanje o životnoj sredini
3. Osnažimo sistem za društvo jednakih prava
4. Za zabranu mučenja i nečovječnog ponašanja – preptorne norme u praksi crnogorskog pravnog poretka
5. Multisektorskim pristupom za zaštitu prava i osnovnih sloboda lica sa invaliditetom!
6. Dijelimo odgovornost – promocija politika rodne ravnopravnosti!
7. Jačanje kompetencija mladih za učestvovanje u procesu donošenja odluka
8. e-Demokratija: Građanska participacija u digitalnoj eri
9. ALL IN: Pathways to belonging: From interculturAL dialogue to social Inclusion
10. Indeks demokratije 2020
11. Obrasci i stepen diskriminacije u Crnoj Gori
12. Kontrolna lista vladavine prava za Crnu Goru
13. Osnaživanje kapacitet za sprovođenje politika rodne ravnopravnosti
14. Borba protiv ilegalne trgovine kroz istraživanje, obrazovanje i podizanje svijesti
15. Podsticanje potpune ravnopravnosti društva
16. Zajedno za inkluziju lica sa invaliditetom
17. Praktična akademija za socijalnu integraciju
18. Reaching the truth – building public resilience with NATO!
19. Civic Education For A Better Generation
20. Unapređenje praksi lokalnih medija za izvještavanje o ljudskim i manjinskim pravima

U izvještajnom periodu, CEDEM je implementirao projekte u saradnji sa sljedećim donatorima:

- Evropska komisija
- Ambasada SAD u Crnoj Gori
- Fondacija Konrad Adanauer
- Vlada Crne Gore
- Rockefeller fondacij
- Hanns Seidel fondacija
- Savjet Evrope

ČLANSTVO U NACIONALNIM I MEĐUNARODNIM INICIJATIVAMA

- OEBS-ova mreža think tankova i akademskih institucija (OSCE Network of Think Tanks and Academic Institutions) koja obuhvata nezavisne istraživačke centre i institucije koje su angažovane u akademskom istraživanju i analizi politika za pitanja koja su relevantna na bezbjednosnoj agendi OEBS-a.
- UPR Koalicija u Crnoj Gori
- Neformalna Koalicija za praćenje pregovora u poglavlju 23
- Međunarodna mreža za ekonomska, socijalna i kulturna prava (ESCR-Net) koja broji više od 220 članica širom svijeta. Mreža djeluje kao platforma za solidarnost, uzajamno učenje i zajednički rad na promociji i zaštiti ljudskih prava, posebno ekonomskih, socijalnih i kulturnih prava
- Neformalna mreža nevladinih organizacija – Otvorena platforma
- Koalicija „Ujedinjena podrška za romsku inkluziju u Crnoj Gori“
- Nacionalna koalicija za medijsku i informatičku pismenost (MIL)
- Koalicija “Zajedno za LGBT prava”

ČLANSTVO U RADNIM GRUPAMA I SAVJETODAVNIM TIJELIMA

- Radno tijelo za izradu Strategije otvorenosti Vlade Crne Gore za period 2021-2025.;
- Radna grupa za izradu novog nacionalnog strateškog dokumenta za postizanje rodne ravnopravnosti u Crnoj Gori za period 2021-2025.;
- Radna grupa za izradu Strategije za socijalnu inkluziju Roma i Egipćana u Crnoj Gori za period 2021– 2024. godinu;
- Konsultativno tijelo za praćenje sprovođenja Strategije informisanja javnosti o pristupanju Crne Gore Evropskoj uniji 2019-2022.;
- Ekspertski tim Ministarstva unutrašnjih poslova i civilnog sektora sa ciljem kontrole tačnosti i ažurnosti biračkog spiska, kao i izvornih registara iz kojih se generiše birački spisak.
- Radna grupa za poglavlje 31 – Vanjska, bezbjednosna i odbrambena politika
- Savjetodavna grupa u okviru crnogorske komponente Regionalnog programa lokalne demokratije (ReLOaD) na Zapadnom Balkanu;
- Radna grupa za izradu Predloga zakona o izmjenama i dopunama zakona o Sudskom savjetu i sudijama;
- Radna grupa za izradu Predloga zakona o izmjenama i dopunama zakona o sudstvu
- Mreža eksperata Globalna inicijativa protiv transnacionalnog organizovanog kriminala

SEMINARI I OBUKE U 2020.

Nastaviti jačanje kapaciteta predstavnika lokalnih samouprava u oblasti rodne ravnopravnosti

Dvodnevni seminar „Rodna ravnopravnost na lokalnom nivou – ostvareni rezultati, ključna dostignuća i buduće perspektive” bio je usmjeren na unapređenje lokalnih akcionih planova za postizanje rodne ravnopravnosti, te veću integraciju žena na lokalnom nivou.

Seminar je održan u hotelu Bianca u Kolašinu, a na njemu su učestvovali predstavnici lokalnih samouprava, u prvom redu opštinskih sekretarijata, u čijoj je nadležnosti realizovanje aktivnosti iz oblasti rodne ravnopravnosti. Na prvom danu

seminara, predavanja su održale [Dina Knežević](#), savjetnica Ombudsmana i [Nada Drobnjak](#), predsjednica Odbora za rodnu ravnopravnost u Skupštini Crne Gore.

U uvodnom obraćanju [Marko Pejović](#), programski menadžer CEDEM-a, govorio je da je potrebno usmjeriti pažnju na lokalne samouprave i pokrenuti proces odozdo na gore, jer smo svjedoci da se postizanje ključnih pokazatelja i željenih stanja posmatra samo na nacionalnom nivou, ali ukoliko želimo da ti indikatori i željena stanja budu stvarno postignuti moramo se okrenuti lokalnom nivou i dodatne napore uložiti u tom pravcu.

U okviru prvog predavanja, Dina Knežević se osvrnula na međunarodni okvir rodne problematike, te u tom smislu podsjetila na najvažnija međunarodna dokumenta koja tematiziraju u prvom redu ljudska prava i slobode, a onda i pitanja rodne ravnopravnosti. Nada Drobnjak je istakla važnost integrisanja rodne perspektive, te je u vezi sa tim bilo riječi o najvažnijim principima

orodnjavanja, ali i o rodno osjetljivom budžetiranju, te potrebi za što većim uključivanjem žena u proces odlučivanja. Učesnike je podsjetila na principe informisanja lokalne javnosti o politikama uvođenja rodne ravnopravnosti, a stoga i na Zakon o lokalnoj samoupravi. [Maja Raičević](#), izvršna direktorica NVO Centra za ženska prava, održala je dva predavanja koja su imala za cilj da objasne metode integrisanja rodne ravnopravnosti i upoznala učesnike i učesnice sa neophodnim koracima za integrisanje rodne ravnopravnosti na lokalnom nivou.

sti i upoznala učesnike i učesnice sa neophodnim koracima za integrisanje rodne ravnopravnosti na lokalnom nivou.

Seminar je održan u okviru projekta „[Dijelimo odgovornost – promocija politika rodne ravnopravnosti](#)“, koji CEDEM realizuje uz podršku Ministarstva za ljudska i manjinska prava.

“Multikulturalizam u Crnoj Gori: status quo i buduće perspektive”

Dvodnevna obuka “[Multikulturalizam u Crnoj Gori: status quo i buduće perspektive](#)” imala je za cilj podsticanje potpune ravnopravnosti i podizanje svijesti javnosti Crne Gore o pravima manjinskih naroda i drugih manjinskih nacionalnih zajednica i značaju multikulturalnosti.

Obuka je održana u hotelu Bianca u Kolašinu, a na njoj su učestvovali predstavnici manjinskih naroda i drugih manjinskih nacionalnih zajednica, kao i predstavnici civilnog sektora, sa ciljem obuhvatanja aktera koji djeluju ovoj oblasti. Predavači na obuci bili su Zaštitnik ljudskih prava i sloboda u Crnoj Gori, mr [Siniša Bjeković](#), i profesorica na Fakultetu političkih nauka, doc. dr [Danijela Vuković Čalasan](#).

U uvodnom obraćanju direktorica CEDEM-a, [Milena Bešić](#) navela je da CEDEM redovno

sprovodi istraživanja kojima nastoji da ukaže na određene pomake na političkom, pravnom i društvenom planu, ali i na perzistentne izazove i nedostatke koji utiču na zaštitu prava manjinskih naroda i manjinskih nacionalnih zajednica. U okviru prvog predavanja, Zaštitnik za ljudska prava i slobode Crne Gore, mr [Siniša Bjeković](#) se osvrnuo na univerzalne pravne standarde u zaštiti od diskriminacije, te u tom smislu podsjetio na najvažnije međunarodne instrumente za zaštitu ljudskih prava sa posebnim osvrtom na prava manjina. Drugog dana obuke, doc dr. [Danijela Vuković Čalasan](#) upoznala je učesnike sa pojmom multikulturalizma i identiteta, gdje je naglasila da je izgradnja zajedničkog političkog identiteta neodvojiv dio uspješnog upravljanja etnokul-

turnim pluralizmom. Istakla je značaj Univerzalne deklaracije UNESCO-a o kulturnom diverzitetu, posebno se osvrnuvši na članove 1. i 2. koji propisuju vrijednost etnokulturnog pluralizma.

Obuka je održana u okviru projekta “[Osnažimo sistem za društvo jednakih prava](#)” koji CEDEM realizuje uz podršku [Ministarstva za ljudska i manjinska prava](#).

Nastaviti zalaganje u oblasti politika multietničnosti i multikulturalizma

Dvodnevna obuka “[Položaj manjinskih naroda u Crnoj Gori: status quo i buduće perspektive](#)” je imala za cilj podsticanje potpune ravnopravnosti i podizanje svijesti javnosti Crne Gore o pravima manjinskih naroda i drugih manjinskih nacionalnih zajednica i značaju multikulturalnosti.

Obuka je održan u hotelu Bianca u Kolašinu, a na njemu su učestvovali predstavnici manjinskih naroda i drugih manjinskih nacionalnih zajednica, kao i predstavnici civilnog sektora, sa ciljem obuhvatanja aktera koji djeluju ovoj oblasti. Predavači na obuci bili su savjetnica Zaštitnika ljudskih prava i sloboda u Crnoj Gori, [Milena Krsmanović](#), i profesorica na Fakultetu političkih nauka, doc. dr [Danijela Vuković Čalasan](#).

Direktorica CEDEM-a, Milena Bešić, u uvodnom izlaganju je navela da iako je Crna Gora razvila model koegzistencije zasnovan na opštoj međuetničkoj toleranciji i ustavnim garancijama zaštite prava manjina, postoji etnička heterogenost koja nosi određenu opasnost od konflikta i utiče na postojanje diskriminatorских stavova i

praksi. U okviru prvog predavanja, Milena Krsmanović na temu postupaka zaštite od diskriminacije i prava pripadnika manjine, sa akcentom na praksu. S obzirom da se diskriminacija tretira kao teška društvena pojava koja je teško dokaziva i koja naročito pogađa određene društvene grupe, naglasila je da su Zakonom o zabrani diskriminacije uvedene brojne procesne olakšice kada je u pitanju postupak zaštite. U toku drugog dana Danijela Vuković Čalasan upoznala je učesnike/ce sa pojmom identiteta i naglasila značaj Univerzalne deklaracije UNESCO-a o kulturnom

diverzitetu, posebno se osvrnuvši na članove 1. i 2. koji propisuju vrijednost etnokulturnog pluralizma. Posebno je naglasila koliko ovaj koncept zavisi od društvenog konteksta i ukazala na najvažnije uzroke fluidnosti društvene kohezije.

Obuka je održana u okviru projekta “[Osnažimo sistem za društvo jednakih prava](#)” koji je finansijski podržalo [Ministarstvo za ljudska i manjinska prava](#).

Za eliminaciju diskriminacije žena ključno je zalaganje svih društvenih aktera

Dvodnevni seminar na temu “[Uloga crnogorskog pravosuđa - rodna ravnopravnost i pravna zaštita žena žrtvi porodičnog nasilja](#)” je imao u fokusu podizanje svijesti i povećanje znanja savjetnika/ca iz sudstva i tužilaštva o ulozi pravosuđa u podsticanju rodne ravnopravnosti kao i međunarodnim i nacionalnim standardima u oblasti pravne zaštite žrtvi rodno-zasnovanog nasilja.

Seminar je održan u hotelu Bianca, u Kolašinu, a na njemu su učestvovali mlai kadrovi u pravosuđu, tačnije predstavnici/e sudstva i državnog tužilaštva (stručni saradnici/e i savjetnici/e

sa posebnim akcentom na zaposlene u osnovnim sudovima, Višem sudu, Ustavnom sudu, Vrhovnom sudu i Osnovnim državnim tužilaštvima) sa fokusom na opštine sa sjevera Crne Gore. Predavači na akademiji su bili prof. dr [Vesna Ratković](#), profesorica na Pravnom fakultetu Univerziteta Mediteran, [Dina Knežević](#), savjetnica

ca Zaštitnika ljudskih prava i sloboda Crne Gore, [Valentina Pavličić](#), zastupnica Crne Gore pred Evropskim sudom za ljudska prava kao i [Rade Četković](#), sudija Osnovnog suda u Podgorici.

Direktorica CEDEM-a, [Milena Bešić](#), u uvodnom izlaganju je napomenula da ravnopravnost žena i muškaraca je neodvojivi dio korpusa ljudskih prava, te predstavlja ključni element u reformskim procesima i podrazumijeva ravnopravno učešće žena i muškaraca, jednak položaj, jednake mogućnosti, te jednake koristi od rezultata rada u svim oblastima privatnog i javnog života.

U okviru prvog dana, prof. dr [Vesna Ratković](#) je upoznala učesnike sa međunarodnim dokumentima na internacionalnom i regionalnom nivou kao i na uticaj tih dokumenata na zaštitu prava žena i eliminacije diskriminacije žena. Drugog dana semina, tokom prve sesije, [Dina Knežević](#) je upoznala učesnike sa institucijom Ombudsmana, njenim istorijatom kao i njenim zakonskim određenjima u crnogorskom okviru. Dodala je i da diskriminacija može biti i nejednako postupanje prema jednaki- ma i jednako postupanje prema nejednakima. Tokom druge sesije, [Valentina Pavličić](#) je pojasnila razvoj institucija i zakona vezanih za zaštitu od diskriminacije žena u Crnoj Gori kao i slučajeve koji su se odvijali pred crnogorskim pravosuđem a ticali su se porodičnog i rodno zasnovanog nasilja.

Osim toga uputila je polaznike o praksi Evropskog suda za ljudska prava u oblasti porodičnog i rodno zasnovanog nasilja koji su imali uticaja na harmonizaciju crnogorske pravosudne prakse sa evropskom praksom.

Treću sesiju je održao [Rade Četković](#), koji je predavanje započeo naglasivši da je rodno zasnovano nasilje problem koji je jako prisutan, da svi moramo o njemu razgovarati kao i da je najbitnije aktivno učestvovati u rješavanju istog.

Seminar je održan u okviru projekta “[Dijelimo odgovornost - promocija politike rodne ravnopravnosti](#)” koji je podržan od strane [Ministarstva za ljudska i manjinska prava](#).

Važnost primjene člana 3 Evropskog suda za ljudska prava

U okviru projekta “[Za zabranu mučenja i nečovječnog ponašanja - peremptorne norme u praksi crnogorskog pravnog poretka](#)” održan je seminar “Primjena člana 3 Evropske konvencije za ljudska prava” u hotelu Bianca, u Kolašinu. Seminar je realizovan za 25 predstavnika crnogorskih redovnih sudova i državnih tužilaštava

U svijetlu teme, [direktorica CEDEM-a, Milena Bešić](#), se na početku osvrnula da je Evropska konvencija o ljudskim pravima prvi i najznačajniji međunarodni instrument o ljudskim pravima koji nastoji da zaštiti širok krug građanskih i političkih prava.

Prvog dana je Valentina Pavličić, zastupnica Crne Gore pred Evropskim sudom za ljudska prava, u uvodnom dijelu govorila o efektu ekstrateritorijalnosti i postojanju brojnih presuda iz sudske prakse Evropskog suda koje se bave ovim pitanjima, pa tako jedan od reprezentativnih primjera je i predmet Iliascu i drugi v Moldavije i Rusije koji se odnosi na mučenje i zlostavljanje podnosilaca predstavki na teritoriji koja se nalazi pod kontrolom druge države u okviru međunarodno priznate teritorije i formalne nadležnosti one države kojoj pripada. Tokom druge sesije, pažnja je bila usmjerena na dokaze pribavljeni kršenjem člana 3 i

praktičan rad u odnosu na navedeno, kako bi predstavnici pravosuđa efikasnije radili na slučajevima torture. Treću i četvrtu sesiju prvog dana Seminara je vodila Zdenka Perović, zamjenica Ombudsmana, koja je govorila o primjena člana 3 EKLJP u kontekstu primjene zaštitnih mjera, prakse NPM-a i obavezi države da zaštiti od zlostavljanja, konkretno - obaveza da se spriječi zlostavljanje i obavezi istrage i sprovođenja zakona.

Drugog dana seminara, Pavličić je govorila o pozitivnim obavezama sprovođenja istrage i standarda djelotvorne istrage, proceduralnih obaveza i borbi protiv nekažnjivosti te građansko-pravni lijekova.

Efikasnije uključivanje u obrazovni sistem može predstavljati podlogu za rješavanje problema

Dvodnevna obuka na temu “Uključivanje pripadnika/ca RE populacije na tržište rada” imala je za cilj osposobljavanje i jačanje kapaciteta i vještina službenika/ca u relevantnim državnim institucijama u odnosu na pitanje uključivanja teže zapošljivih lica na tržište rada, odnosno pripadnika/ca RE populacije, kao i pospješena saradnja ovih institucija sa članovima Mreže lokalnih koordinatora za borbu protiv nasilja u porodici, dječjeg prosjačenja i prisilnih brakova.

Obuka je održana u hotelu Bianca, u Kolašinu, a na njemu su učestvovali službenici/ce i stručni radnici/ce iz Zavoda za zapošljavanje, centara

za socijalni rad i predstavnici lokalne uprave iz opština Herceg Novi, Nikšić i Bijelo Polje i članovi Mreže lokalnih koordinatora.

Predavači na akademiji su bili [dr Vesna Simović Zvicer](#), profesorica na Fakultetu političkih nauka Univerziteta Crne Gore i predsjednica Sudskog savjeta, [Elvis Beriša](#), izvršni direktor NVO “Koračajte sa nama – Phiren amenca”, [Marta Perković](#), projektni koordinator u Crvenom Krstu Crne Gore i [Snežana Radenović](#), projektni koordinator u Crvenom Krstu Crne Gore.

Projektni koordinator CEDEM-a, [Matija Miljanić](#), u uvodnom izlaganju je objasnio da etničko dis-

tanciranje u odnosu na manjinsku populaciju nije samo socio-psihološko, već i značajno društveno, pa i političko pitanje, a borba protiv diskriminacije traži društvenu i iznad svega političku volju i odlučnost, obzirom na to da je potrebno puno vremena i posvećenosti kako bi se diskriminatorski stavovi i ponašanja dekonstruisali.

Prvog dana, [dr Vesna Simović Zvicer](#) je predavanje započela uvidom u relevantne statističke podatke koja se tiče diskriminacije u oblasti zapošljavanja i rada, te upoznala je učesnike sa važećim strateškim dokumentima kao i njihovim ciljevima i implementacijom. Simović Zvicer smatra da jedno od rješenja za pomoć marginalizovanim grupama leži u razvoju socijalnog preduzetništva.

Tokom drugog predavanja, [Elvis Beriša](#) je istorijsko-antropološkom analizom RE populacije podigao nivo znanja učesnika o romskom jeziku i

kulturi, kao i važnosti nazivanja ove populacije pravilnim imenom – Romi i Egipćani, u cilju dekonstrukcije stereotipa i njihovog boljeg integrisanja u društvo.

Drugog dana, predavanje su održale [Marta Perković](#) i [Snežana Radenović](#) su se osvrnule na probleme RE populacije kao što su: neobrazovanost, odustajanje od redovnog osnovnog školovanja, nedostatak odgovarajućih kvalifikacija i socijalnih vještina, visoka stopa nezaposlenosti, nemogućnost roditelja da prehrane djecu, prosjačenje, rani brakovi/trgovina djecom, nasilje u porodici, zloupotreba psihoaktivnih supstanci i alkohola, zatvorenost kolektiva - segregacija, diskriminacija, uticaj loše tradicije isl.

Obuka je održana u sklopu projekta “[Do socijalne, kroz ekonomsku sigurnost i jednakost svih](#)” koji je podržan od strane [Ministarstva za ljudska i manjinska prava](#).

Jačati demokratske kompetencije nastavnika škola u Crnoj Gori

Trodnevna obuka za 20 nastavnika i predstavnike pedagoške ili psihološke službe koji je namijenjen unaprjeđenju demokratskih kapaciteta i vještina nastavnog kadra je održan u hotelu Avala u Budvi. Obuka je održana u okviru projekta „Građanska edukacija za bolju generaciju“ koji je podržan od strane Savjeta Evrope.

Obuka je organizovana u skladu sa programom obuke nastavnika Podsticanje demokratske kulture u školama u Crnoj Gori, koji je kreiran uz

podršku Evropske unije i Savjeta Evrope. Obuku su vodili prof. dr Dijana Vučković i Marko Pejović, i u fokusu je imao sticanje praktičnog znanja prilikom planiranja nastave kroz uključivanje demokratskih kompetencija u nastavni kurikulum, kako bi učesnici stečena znanja i vještine za podsticanje demokratske kulture iskoristili među učenicima u toku nastave. Nakon obuke, nastavnici i predstavnici pedagoške ili psihološke službe će biti u obavezi da održe jednu radionicu za učenike svojih škola.

ŠKOLE I AKADEMIJE U 2020.

Mladi zahtijevaju multisektorski i multiresorni pristup

„Mladi u Crnoj Gori moraju vjerovati da svojim aktivizmom stvaraju bolju budućnost za sebe i zajednicu kojoj pripadaju. Odgovornost za poboljšanje položaja mladih ne leži isključivo na državi i njenim institucijama, već i na mladima koji treba da se mobilišu, udružuju, solidarišu, i da teže ka tome da svojim djelovanjem doprinose rješavanju brojnih izazova sa kojima se svakodnevno suočavaju. Ovaj projekat i mladi koji se danas nalaze ovdje su upravo primjer kako se ponašaju društveno odgovorni mladi ljudi Crne Gore“, istakao je [Nenad Koprivica](#), direktor Direktorata za mlade, na otvaranju škole „[Mladi kao aktivni građani](#)“ koju je CEDEM realizovao od 22. do 25. juna u hotelu „Bianca“ u Kolašinu.

U uvodnom obraćanju [programski menadžer CEDEM-a, Marko Pejović](#), naveo je da „imajući u vidu da petina stanovništva Crne Gore čine mladi ljudi, veoma je bitno naglasiti važnost njihove participacije u procesu kreiranja i implementacije javnih politika i da ono predstavlja princip demokratskog uređenja države i osnovni preduslov za odgovoran i transparentan rad vlasti“, te

dodao da „mladi često kritikuju sistem, govoreći kako im isti nije prilagodljiv, odnosno kako svoje pravo u procesu donošenja odluka ne mogu iskoristiti, jer ne postoje dobri mehanizmi“.

U toku četvorodnevne škole mladi su sticali vještine i znanja kroz [četiri modula](#) i to: „Omladinske politike i razvoj kulture učešća“, „Građanska i politička participacija mladih“, „Ekonomska participacija mladih“ i „Participacija i mobilnost u okvirima formalnog i neformalnog obrazovanja“, koji su doprinijeli da mladi budu podstaknuti na građansku, političku i ekonomsku participaciju.

Prvi modul su vodile [Aleksandra Gligorović](#) i [Andrea Mićanović](#), tokom kojeg su mladi sticali znanja i vještine o uslovima i razvoju kulture učešća mladih, propisanim i samoinicijativnim mehanizmima za učešće na nacionalnom i lokalnom nivou, te ključnim kompetencijama koje su neophodne za učestvovanje u procesu donošenja odluka.

Dr Olivera Komar je analizira stanje aktivnosti mladih i zašto su mladi (ne)aktivni, predstavila set preporuka za poboljšanje učestvovanje mladih i podstakla diskusiju sa mladima, dok je Božena Jelušić naglasila tradicionalno nasljeđe manipulativnih strategija i novih mogućnosti u digitalnom okruženju, te kognitivno-psiholoških uslova prijema informacije i zablude koje mogu uticati na donošenje odluka i građansko učešće u digitalanom okruženju. Posebno pažnju je posvetila provjeri informacija i lažne vijesti (posebno u okruženju društvenih mreža), kao i važnost osvježivanja problema i kritičkog mišljenja kod mladih.

Trećeg dana Jevrosima Pejović i Uroš Bulatović su učili mlade o ekonomskoj participaciji mladih, sa posebnm fokusom na karijernu orijentaciju, ekonomsku nezavisnost i traženje posla uz analiziranje profesionalnih ciljeva i lično predstavljanje na tržištu rada.

Vanja Rakočević je razgovarala sa mladima o ulozi i načinima participacije u okviru formalnog obrazovanja, uz predstavljanje mogućnosti i primjera dobre prakse za mobilnost mladih u okviru formalnog i neformalnog obrazovanja. Na kraju dana sprovedeno je istraživanje potreba mladih u oblasti formalnog i neformalnog obrazovanja i definisanje ideja za poboljšanje participacije mladih.

Na zatvaranju škole prisustvovao je Edin Koljenović iz Regionalne kancelarije za saradnju mladih, koji je govorio o neophodnosti učešća mladih ljudi u procesu donošenja odluka i predstavio značaj ove kancelarije sa više aspekata, uz poseban osvrt na saradnju različitih organizacija i ustanova koje doprinose većoj participaciji i aktivizmu mladih.

Uspješno završena prva Pravna akademija

Prva pravna akademija je održana za 20 predstavnika pravosuđa, Uprave policije i akademske zajednice je pohađalo Pravnu akademiju.

Pravna akademija je obuhvatila 4 modula:

- 1) Evropska konvencija o sprečavanju mučenja i neljudskog ponašanja i implementacija Općionog protokola uz UN konvenciju protiv torture i drugih surovih, neljudskih i ponižavajućih postupaka ili kazni
- 2) Član 3 Evropske konvencije za ljudska prava – praksa Evropskog suda
- 3) Sistem izvršenja krivičnih sankcija u Crnoj Gori i poštovanje prava pritvorenih i zatvorenih lica – uloga zatvorskih službenika i službenika za uslovnu slobodu, kao i teme poput tretmana osuđenih lica i lica u pritvoru, klasifikacije po grupama, postpenalnog tretmana odlučivanju o uslovnom otpustu, itd.
- 4) Ključne strategije i smjernice za borbu protiv nekažnjivosti mučenja (monitoring suđenja, krivično gonjenje službenika, besplatna pravna pomoć, učešće u izradi, zakona, itd).

Predavači su bili:

- Tea Gorjanc Prelević, direktorica Akcije za ljudska prava;
- Valentina Pavličić, zastupnica Crne Gore pred Evropskim sudom za ljudska prava;
- Pavić Radović, član Etičkog odbora službenika i namještenika UIKS-a i
- Siniša Bjeković, Zaštitnik ljudskih prava i sloboda Crne Gore.

Pravna akademija je održana u okviru projekta „Za zabranu mučenja i nečovječnog ponašanja - peremptorne norme u praksi crnogorskog pravnog poretka“ koji se realizuje uz finansijsku podršku Ministarstva pravde.

Neophodno bolje poznavanje prakse Evropskog suda za ljudska prava u oblasti osoba sa invaliditetom

Akademiju o Evropskoj konvenciji o ljudskim pravima i slobodama, na temu zaštite od diskriminacije lica sa invaliditetom u praksi crnogorskog pravosuđa i Evropskog suda za ljudska prava. Cilj ove Akademije se odnosio na pružanje praktičnog i teorijskog znanja o antidiskriminacionom zakonodavstvu, zaštiti od diskriminacije lica sa invaliditetom i omogućavanju ravnopravnosti osoba sa invaliditetom sa drugim licima. Seminar je održan u hotelu Bianca, u Kolašinu, a na njemu su učestvovali mladi kadrovi u pravosuđu - stručni savjetnici/e gdje je poseban akcenat bio na predstavnike redovnih sudova i državnih tužilaštava.

Predavači na akademiji su bili [dr Vesna Simović Zvicer](#), profesorica na Fakultetu političkih nauka Univerziteta Crne Gore i predsjednica Sudskog savjeta, [Milena Krsmanović](#), savjetnica Zaštitnika ljudskih prava i sloboda Crne Gore i [Valentina Pavličić](#), zastupnica Crne Gore pred Evropskim sudom za ljudska prava.

Direktorica CEDEM-a, [Milena Bešić](#), u uvodnom izlaganju je naglasila važnost poštovanja prava lica sa invaliditetom kroz elaboraciju crnogorske uključenosti u međunarodno pravne tokove. U okviru prvog dana, [dr Vesna Simović Zvicer](#) je koristeći se analizom diskursa, učesnicima objasnila negativan uticaj koji korišteni termini poput: invalid, hendikepirani, invalidno lice, lica sa posebnim potrebama imaju na lica sa invaliditetom, kao i istorijat korišćenja tih termina u međunarodnim konvencijama. Simović Zvicer je ukazala na potrebu uključivanja lica sa invaliditetom u procese donošenja odluka koji su usko vezani za njihove potrebe. Kroz svoje predavanje usmjereno na približavanje prakse Evropskog suda za ljudska prava u oblasti zaštite od diskriminacije lica sa invaliditetom, [Valentina Pavličić](#) uputila je savjete učesnicima da svojim angažmanom i primjenjivanjem novih normi, standarda i praksi i svojom konstantnom posvećenošću mogu promijeniti društvo na bolje, doprinoseći da Crna Gora ima

dobro primijenjenu pravnu praksu koja je u skladu sa svetskom i evropskom praksom.

Akademija je održana u okviru projekta "Multisektorskim pristupom za zaštitu prava i osnovnih sloboda LSI" koji je podržan od strane [Ministarstva za ljudska i manjinska prava](#).

Održana druga škola rodne ravnopravnosti

Realizovana je druga škola rodne ravnopravnosti, koja je obuhvatila devet predavanja, u okviru projekta „Dijelimo odgovornost – promocija politika rodne ravnopravnosti”, a uz podršku Ministarstvo za ljudska i manjinska prava Crne Gore.

Polaznici su bili mladi NVO aktivisti, studenti prava, političkih nauka i novinarstva, te mladi službenici zaposleni u državnim institucijama.

Sertifikate o uspješnom pohađanju Škole polaznicima je uručila gospođa Biljana Pejović, načelnica Odjeljenja za poslove rodne ravnopravnosti u Ministarstvu za ljudska i manjinska prava.

Fact-checkers Academy

Četvorodnevnu akademiju, posvećenu dekonstrukciji medijskog sadržaja i borbi protiv dezinformacija, CEDEM je realizovao u hotelu „Voco“ u Podgorici. Akademija je organizuje u okviru projekta „Reaching the truth – building public resilience with NATO“ koji se sprovodi uz podršku NATO Odjeljenja za javnu diplomatiju.

Osnovni cilj akademije je da osposobi učesnike da prepoznaju i uspješno dekonstruišu lažne informacije kao i da doprinesu borbi protiv hibridnih prijetnji u Crnoj Gori. Akademija je namijenjena mladim ljudima, studentima političkih nauka, novinarstva, prava, bezbjednosti, mladima iz političkih partija, odnosno budućim mladim liderima u društvu.

Predavači na Akademiji su bili Božena Jelušić, MIL ekspertkinja, prof. dr Miloš Bešić i Milan Jovanović iz Digitalnog-forenzičkog centra, a okupila je 20 studenata različitih univerziteta u Crnoj Gori. Akademija je održana u okviru projekta „Reaching the truth – building public resilience with NATO!” koji je podržan od strane NATO Public Diplomacy.

KONFERENCIJE I PANEL DISKUSIJE U 2020.

Potrebno je da se više posvetimo „uvozu“ evropskih vrijednosti

U godini nakon bitnih promjena u samoj Evropskoj uniji (EU), nakon izbora i Bregzita, važno je kako za Crnu Goru, tako i čitav Zapadni Balkan, održati realnu agendu EU proširenja, koja za cilj ima usvajanje standarda i vrijednosti demokratije i otvorenog građanskog društva, poručila je [direktorica Centra za demokratiju i ljudska prava \(CEDEM\) Milena Bešić](#), na otvaranju panel diskusije „Evropska integracija Crne Gore i prilike predsjedavanja Hrvatske Savjetom EU u kontekstu politike proširenja”.

[Zamjenik glavnog pregovarača Crne Gore sa EU, Marko Mrdak](#), istakao je da trenutno ne postoji aktuelnija tema i bolji povod za razgovor od nedavno objavljene nove metodologije EK o pristupnim pregovorima, te da iako je na svojevrsan način poslužila kao podstrek za ponovnu aktualizaciju politike proširenja EU i obezbjeđivanje političke podrške, ona predstavlja jednu dobru uvertiru za predstojeći Savjet EU-ZB koji je planiran za maj u Zagrebu.

[Izvanredni i opunomoćeni veleposlanik R.Hrvatske u Crnoj Gori, Veselko Grubišić](#), ponovio je da će se Hrvatsko predsjedništvo zalagati za nastavak dosljedne, djelotvorne i vjerodostojne politike proširenja, kao preduslova za stabilnost, sigurnost i dalji ekonomski razvoj i povezanost Evrope.

[Moderator panel diskusije, Marko Pejović](#), je na početku panel diskusije naveo da se čini da ne postoji bolji datum za održavanje panel diskusije, imajući u vidu da u proteklom periodu sa brojnih adresa u EU fokus stavlja na proširenje EU, gdje se posebno ističu sastanci u sklopu priprema za samit lidera svih zemalja članica Evropske unije i zemalja Zapadnog Balkana, ali i uticaj predsjedavanja R.Hrvatske Savjetom EU.

[Član pregovaračkog tima Vlade R. Srbije i predavač na Univerzitetu Donja Gorica, dr Vladimir Ateljević](#), istakao je da je politika proširenja danas najviše u fokusu, u odnosu na posljednjih 20

godina, što, prema njegovim riječima, pokazuju događaji od oktobra 2019. godine do danas, koji se poklapaju sa aktivnostima CEDEM-a.

Predavač na Humanističkim studijama UDG-a, [Nikoleta Đukanović](#), naglasila je da različite krize potresaju EU već duži vremenski period, ali da je svaku uspjela da prebrodi, te izrazila nadu i da trenutni izazovi sa kojima se EU suočava neće zaustaviti integraciju država Zapadnog Balkana.

Profesorica na Univerzitetu Crne Gore i predsjednica Crnogorske panevropske unije, prof. dr

[Gordana Đurović](#), istakla je da je Crna Gora u prethodnom periodu uradila mnogo, ali da je u toku dosadašnjeg procesa pregovora Crna Gora trebalo da se više posveti "uvozu" vrijednosti iz EU, a manje uvozu roba i usluga. Ona se osvrnula i na trenutna politička događanja u Crnoj Gori, posebno ističući značaj očuvanja mira, kao preduslova za svaki napredak.

Panel diskusija je održana u okviru projekta "Edukacijom i dijalogom do EU" koji je podržan od strane Ministarstva javne uprave.

Mediji trebaju da proaktivno plasiraju informacije koje se tiču procesa donošenja odluka

Centar za demokratiju i ljudska prava (CEDEM) je održao okrugli sto “Uloga medija u podsticanju građanske participacije u procesu donošenja odluka”, sa ciljem analiziranja postojećeg stanja u oblasti građanske participacije posredstvom portala e-uprave i sačinjavanja seta preporuka za djelovanje medija i Ministarstva javne uprave radi većeg učešća građana u procesu donošenja odluka i podizanja svijesti o važnosti učestvovanja u ovom procesu. Okrugli sto je održan u hotelu CentreVille, a na njemu su učestvovali predstavnici organizacija civilnog društva i javne uprave.

Mediji imaju ključnu ulogu u informisanju pojedinaca, pružanje inkluzivne i kritične platforme za javni dijalog i raspravu i kreiranju politika koje će

koristiti građanstvu. “Obavljanjem tri vrste uloga, mediji kao diseminatori informacija o procesu donošenja odluka, sredstvo za obrazovanje o procesu donošenja odluka i platforma za oblikovanje javnog mišljenja mogu podsticati učešće građana u procesu donošenja odluka”, naveo je [Marko Pejović](#), programski menadžer u CEDEM-u.

Preporuke za Ministarstvo javne uprave: 1) objavljivanje dokumenata mora biti pristupačno za sve, uz pažnju na ALT tekst; 2) dodatno poraditi na SEO optimizaciji; 3) proaktivna uloga Ministarstva javne uprave i promocija servisa u saradnji sa svim relevantnim akterima, sa posebnim akcentom na društvenim mrežama; 4) web stranice odnosno portali moraju biti user friendly; 5) dodatno poraditi na edukaciji službenika, posebno onih koji su zaduženi za odgovaranje na komentare; 5) veće uvažavanje komentara na javnim raspravama podstaknuće građane na učestvovanje.

Preporuke za medije: 1) proaktivno plasiranje informacija koje se tiču procesa donošenja odluka i promovisanje mehanizama putem kojih građani mogu doprinijeti boljim javnim politikama; 2) zajedno s nevladinim organizacijama, istraživačkim organizacijama ili institucijama javne uprave, mogu organizovati kampanje, skupove i druge aktivnosti koje bi podigle svijest građanstvu o procesu donošenja odluka; 3) efektivnom intervencijom medija velika je mogućnost da se građanima osigura dobrovoljno angažman u procesu donošenja odluka i na taj način poboljša kvalitet

strateških dokumenata na nacionalnom i lokalnom nivou i 4) mediji trebaju djelovati kao katalizator za podsticanje učešća građana u ovom procesu kako bi se odgovarajuće skupine prikupile za aktivnosti.

Okrugli sto je održan u okviru projekta "E-demokratija: građanska participacija u digitalnoj eri" koji CEDEM sprovodi uz podršku Ministarstva javne uprave Crne Gore.

Vladajuća većina tijesno do novog mandata

CEDEM-ovo istraživanje **političkog javnog mnjenja Crne Gore** sprovedeno je u periodu od 5. do 12. avgusta na uzorku od 1037 ispitanika i obuhvata stavove građana o aktuelnim društveno-političkim pitanjima, sa posebnim akcentom na predstojeće parlamentarne izbore.

Direktorica CEDEM-a Milena Bešić, istakla je da ovi rezultati nijesu prognoza izbornog rezultata, već da se radi o rejtingu izbornih lista na osnovu stavova građana.

"Istraživanje je pokazalo i da bi izlaznost na predstojećim parlamentarnim izborima bila 66%," kazala je Bešić.

Saopštena je i prognoza rezultata izbora sa marginom statističke greške.

"Podrška građana u procentima za izbornu listu „Odlučno za Crnu Goru! DPS-Milo Đukanović“ kreće se u intervalu od 32,4 do 38,2 odsto, zatim „Za budućnost Crne Gore“ od 22,1 do 27,3 odsto, „Mir je naša nacija“ od 14,2 do 18,7 odsto, „Crno na bijelo“ od 5,1 do 8,1 odsto, „Ispravno-Rafet Husović“ od 3,5 do 6,1 odsto, „Mi odlučujemo dosljedno – Ivan Brajović“ od 3,9 do 6,7 odsto, „Jaka Crna Gora“ od 3,1 do 5,4 odsto, „Albanska lista Genci Nimanbegu – Nik Đeljošaj“ od 1,1 do 2,8 odsto, a „Hrvatska reformska stranka Crna Gore – HRS“ od 0 do 0,7 odsto" kazala je Bešić.

Istraživanje je pokazalo i da 54 odsto građana podržava članstvo u EU, 24 odsto je protiv, dok je neopredijeljenih 22 odsto. Kada je riječ o podršci članstvu u NATO savezu podaci izgledaju drugačije. "Veći procenat opredijeljenih građana ima negativan odnos prema članstvu u NATO savezu. Procenat

građana koji smatra da podržava članstvo u NATO je 38 odsto, 41 odsto ih je protiv, dok 21 odsto građana nema stav po ovom pitanju“, kazala je Bešić.

Svaki četvrti građanin smatra da Crna Gora treba da se oslanja u spoljnoj politici na EU, svaki peti na Rusiju, dok 17,2% ocjenjuje da Crna Gora oslonac treba tražiti u SAD.

„Skoro polovina građana smatra da se Crna Gora kreće pogrešnim putem, dok nešto manje od trećine građana smatra da se Crna Gora kreće pravim putem“, kazao je [Marko Pejović](#), [programski menadžer CEDEM-a](#), i dodao „da je veliki broj razloga koji utiče na ovakav stav građana, poput egzistencijalnih pitanja, te nije bilo bitnijih iskoraka u društveno-političkom kontekstu koji bi na pozitivan način uticali na promjenu trenda“.

„Kada je riječ o učinku Vlade Duška Markovića veći je broj građana koji nijesu zadovoljni (49,6%) u odnosu na one koji su zadovoljni. U poređenju sa rezultatima od prošle godine, smanjen je broj građana koji su zadovoljni radom Vlade (27,1%)“ kazao je Pejović.

Prema rezultatima istraživanja građani Crne Gore najviše povjerenja imaju u sistem obrazovanja

(52%), na drugom mjestu je Srpska pravoslavna crkva (46,4%), dok je na trećem zdravstveni sistem (43,4%).

„Povjerenje u sve institucije bilježi nastavak negativnog trenda iz 2019. što korespondira sa iskazanim nezadovoljstvom u kom pravcu se kreće Crna Gora“, rekao je Pejović.

Političar sa najboljom prosječnom ocjenom je Zdravko Krivokapić (2,53), na drugom mjestu je Milo Đukanović (2,45), Duško Marković (2,37) je na trećem, a Aleksa Bečić (2,34) na četvrtom mjestu.

„Kada je riječ o ocjeni rada ministarstava, tradicionalno je na prvom mjestu Ministarstvo sporta i mladih (33,7%), zatim slijede Ministarstvo prosvjete (32,5%), Ministarstvo vanjskih poslova (31,2%)“, naveo je Pejović.

Građani su ocjenjivali upješnost pojedinačnih članova Vlade na kraju mandata, gdje su ocijenili ministra Nikolu Janovića ocjenom 2,52, zatim premijera Duška Markovića sa 2,46 i ministra Damira Šehovića sa 2,40 na skali od 1 do 5.

„Preko 40 odsto ne zna ili ne može da procijeni ponudu Vlade Srpskoj pravoslavnoj crkvi, dok 37,1 odsto smatra da ponuda nije bila iskrena. Svega 11,2% ocjenjuje da je ponuda trebala biti prihvaćena“, rekao je Pejović.

Tek 11,8% smatra da Nacionalno koordinaciono tijelo za zarazne bolesti (NKT) radi veoma dobro, dok kumulativno gledano je značajno veći broj onih koji smatraju da radio uglavnom i veoma loše.

Javne politike se u javnosti shvataju kao personifikacija djelovanja političara

Svaki drugi građanin Crne Gore ne zna o čemu je riječ kada se govori o javnim politikama, a prema njihovom mišljenju ekonomija, nezaposlenost, siromaštvo i korupcija ključne su oblasti u okviru kojih treba uložiti dodatni napor u jačanju javnih politika.

To su pokazali rezultati istraživanja o stepenu informisanosti i razumijevanju građana o procesu kreiranja i donošenja javnih politika, koji su predstavljeni na pres konferenciji [Centra za demokratiju i ljudska prava \(CEDEM\)](#).

[Programski menadžer CEDEM-a, Marko Pejović](#), ukazao je da rezultati istraživanja pokazuju da svaki drugi građanin ne zna o čemu je riječ kada se govori o javnim politikama, dok tek nešto više od svakog desetog ističe da zna o čemu je riječ, uz 40 odsto onih koji kažu da „otprilike“ znaju o čemu se radi.

„Drugo pitanje se odnosilo na definiciju javnih politika. Najveći broj građana, od onih koji su naveli svoje mišljenje o javnim politikama, tretira javne politike kao javno dobro, javni interes ili opšti interes. Takođe, kada govorimo o definiciji javnih politika 16 odsto građana je reklo da je to transparentnost, nešto manje od toga da je to rješavanje društvenih problema, dok je 11 odsto građana navodilo oblasti javnih politika“, pojasnio je Pejović.

Kada je riječ o asocijacijama na pomen javne politike, kako je rekao, prve asocijacije najvećeg broja

građana su pojedinci, a nerijetko su ispitanici navodili konkretna imena.

„Javne politike se u javnosti shvataju kao personifikacija djelovanja političara, a druga po frekventnosti asocijacija se tiče vezivanja za pojam građanstva, aktivizma i javnosti. Potom slijedi transparentnost“, kazao je Pejović.

On je ukazao da su ekonomija, nezaposlenost, siromaštvo i korupcija ključne oblasti u okviru kojih, po mišljenju građana, treba uložiti dodatni napor u jačanju javnih politika.

„Za oblasti koje su po mišljenju građana najvažnije, oni procjenjuju da je država najneefikasnija. Sa tim u vezi vrlo je bitno naglasiti da je potrebno da nova vlast u narednom periodu posveti pažnju upravo ovim temama i javnim politikama koje se tiču ovih oblasti“, ukazao je Pejović.

Veoma mali je broj građana, kako je naveo, koji

smatraju da je država „veoma efikasna“ u bilo kojoj oblasti.

„Generalno, građani su veoma kritički nastrojeni kada je riječ o procjeni efikasnosti države u svakoj oblasti“, rekao je Pejović.

Vlada, kako je rekao, prema mišljenju građana, je ključni akter u kreiranju javnih politika, a ono što je zabrinjavajuće jeste da ispitanici smatraju da upravo građani najmanje učestvuju u kreiranju i sprovođenju javnih politika.

„Svaki drugi građanin smatra da je neophodno da građani budu više uključeni u procese kreiranja i donošenja odluka. Tri su ključna razloga usljed kojih građani nijesu uključeni, a to su: apatija, niko ih ne pita i nedostatak informacija“, rekao je Pejović.

Za povećanje stepena participacije građana u procese donošenja i sprovođenja javnih politika ključno je, kako je ukazao, osnaživanje građana putem jačanja motivacije i podizanja svijesti.

„Svaki peti građanin smatra da je neophodno poboljšati informisanost građana, ali i usmjeriti pažnju na različite vrste edukacija kada je u pitanju uključenost građana u kreiranje javnih politika“, rekao je Pejović.

Podaci ukazuju da, kako je naveo, svaki četvrti građanin ne koristi internet, dok preko trećine građana to čini svakodnevno.

„Jedan od važnijih portala kada govorimo o elektronskoj participaciji građana je portal eUprava i iz toga razloga smo pitali građane da li su ikada posjetili ovaj portal. Gotovo polovina građana nikada nije čula za taj portal. Preko trećine ispitanih su kazali da su čuli za portal, ali da ga nijesu posjetili. Kumulativno, nešto preko 17 odsto građana je

posjetilo portal eUprava, a od toga, simbolično je mali procenat građana koji ovaj portal posjećuje redovno“, saopštio je Pejović.

Rezultati su, kako je dodao, ukazali i da je od početka epidemije koronavirusa veoma mali broj građana posjećivao bilo koju od internet stranica na portalu eUprave i drugim portalima koji se bave pitanjima participacije građana.

Kada je riječ o mehanizmima koji su na raspolaganju građanima na nacionalnom ili lokalnom nivou, kako je rekao, podaci pokazuju da na oba nivoa oko 30 odsto građana poznaje mehanizme, a njihovo poznavanje je nešto izraženije na lokalnom nego na nacionalnom nivou.

„Građani veoma rijetko koriste mehanizme participacije koji su im na raspolaganju, kako na lokalnom tako i na nacionalnom nivou“, rekao je Pejović.

Jedno od pitanja građanima bilo je da li znaju da mogu zatražiti informaciju koja je u posjedu različitih organa javne uprave, putem zahtjeva o slobodnom pristupu informacijama.

„Najveći broj građana ne zna ništa o tom zakonu, njih 44 odsto. Nešto preko 30 odsto otprilike zna o čemu se radi, a tek svaki četvrti ispitanik zna za ovaj zakon“, rekao je Pejović.

Naveo je da je na pitanje da li su do sada uputili zahtjev po osnovu Zakona o slobodnom pristupu informacijama, samo 4,3 odsto građana odgovorilo potvrdno.

„To znači da se u praksi Zakon o slobodnom pristupu informacijama rijetko koristi“, kazao je Pejović.

Ispitanici, kako je ukazao, smatraju da pripadnici svih ranjivih grupa (mladi, žene, osobe s invaliditetom, pripadnici RE populacije, manjinskih naro-

da i stari) u veoma maloj mjeri učestvuju u procesu kreiranja i sprovođenja javnih politika.

„U najvećoj mjeri građani podržavaju viši stepen participacije mladih, a potom osoba s invaliditetom i žena“, rekao je Pejović.

Podaci su, kako je rekao, pokazali da građani generalno imaju malo povjerenja u institucije koje su ključne za pitanja javnih politika.

„Skoro svaki treći građanin Crne Gore nema povjerenja u institucije“, rekao je Pejović.

Istraživanje je pokazalo da za Institut „slobodna stolica“ zna svega šest odsto građana, dok preko 90 odsto ne zna za taj institut.

„Ispitanici se u najvećoj mjeri slažu sa stavom da su građani nezainteresovani za javne politike zato što donosioci zakona ne poštuju zakone koje su donijeli, odnosno 38 odsto ispitanih smatra da građani nisu zainteresovani za javne politike jer se stalno donose zakoni i pišu dokumenti koje niko ne poštuje i ne sprovodi“, naveo je Pejović.

Neophodna dalja reforma izbornog zakonodavstva sa ciljem jednake političke zastupljenosti manjinskih naroda

Informatička pismenost smanjuje ukupno etničko distanciranje u opštinama, a mehanizmi za zaštitu od diskriminacije manjinskih naroda i drugih manjinskih nacionalnih zajednica trebalo bi da budu korišćeni u većoj mjeri, dok se zakonska rješenja moraju mijenjati kako bi svi manjinski narodi bili jednaki, saopšteno je na konferenciji **Centra za demokratiju i ljudska prava (CEDEM)**.

Glavni metodolog CEDEM-a, prof. dr Miloš Bešić, podsjetio je da ta organizacija od 2007. godina sprovodi istraživanje etničke distance, a da je ovo prvi put da se bave problemima etničkih odnosa i etničkog distanciranja, iz ugla uticaja, tj. efekta opštine kao specifične sredine po svojim kulturnim, socijalnim, etničkim, pa i političkim karakteristikama.

On je kazao da su u analizi „Efekat opština kao specifičnih sredina na etničko distanciranje“ istraživali da li i u kojoj mjeri opštine, kao specifična sredina, doprinose i utiču na etničko distanciranje i ako da, koje to distinktivne karakteristike opština utiču da se povećava ili smanjuje stepen distanciranja.

„Ako krenemo od Crnogoraca, procenat distanciranja prema Crnogorcima na osnovu mjesta u kojem ljudi žive iznosi 21,1%. Taj procenat za distancu prema Srbima je još viši, 24,6%. Prema Bošnjacima je taj efekat opštine 8,5%, prema Muslimanima 14,1%, Albancima 16,3%, Hrvatima 18,8%, Romima 10,1%. Ukupna distanca, kada mjerimo parametar ukupnog distanciranja

ja, je 14% ukupnog distanciranja je zbog efekta opštine kao specifične sredine“, naveo je Bešić.

On je dalje naveo da je etnično distanciranje prema Crnogorcima po opštinama najizraženije u Plavu, a da je distanca slična i prema Srbima.

„Kada je riječ o distanci prema Bošnjacima, u Rožajama gotovo da je nema, dok je u Šavniku i Andrijevici veoma visoka. Kad je u pitanju distanca prema Muslimanima, obrazac je jako sličan kao za Bošnjake, osim u slučaju Kotora gdje smo imali nizak nivo distanciranja prema Bošnjacima, a visok nivo distanciranja prema Muslimanima. Kad je u pitanju distanca prema Albancima, u Ulcinju i Rožajama bilježimo najniže vrijednosti distanciranja“, rekao je Bešić.

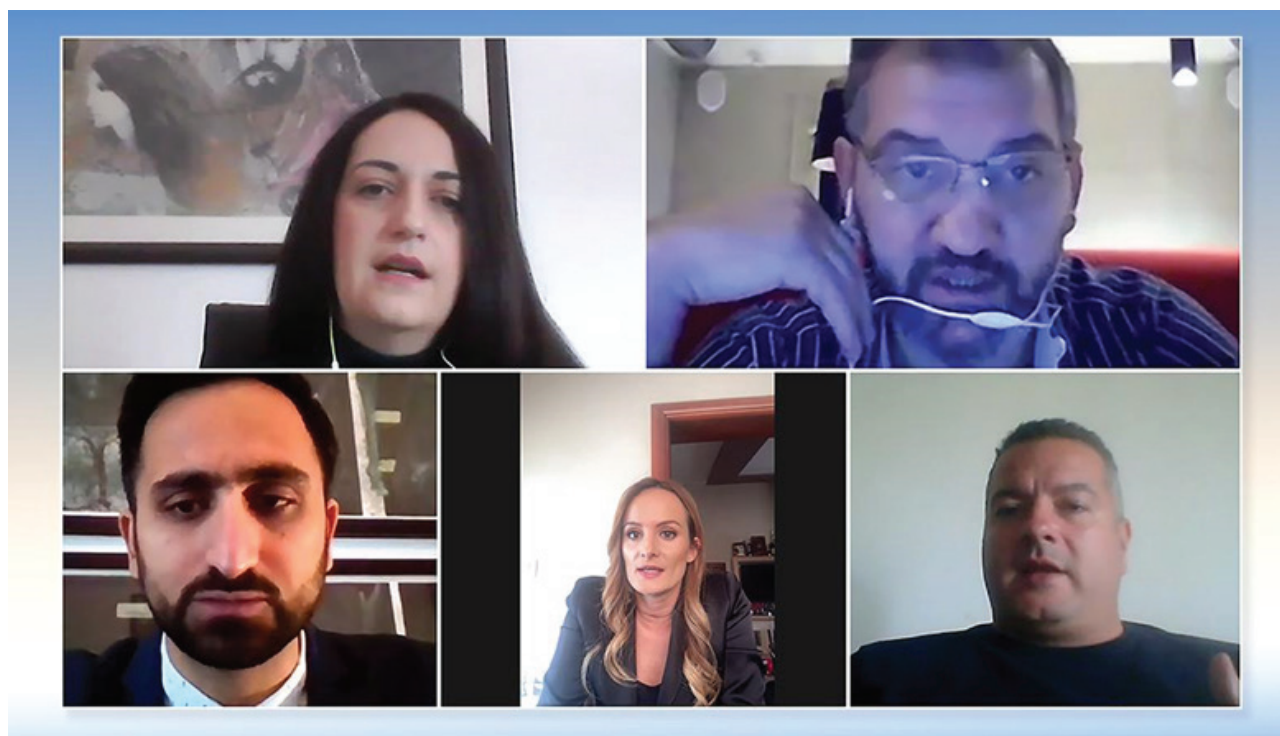
On je pojasnio da, kada je riječ o ukupnoj distanci, opštine koje odlikuje najviši stepen et-

ničkog distanciranja su Plav, Šavnik, Andrijevica, Berane i Cetinje, dok je u Ulcinju i Kotoru najmanje izražen.

Bešić je ukazao da su analizirali efekat opštinskih karakteristika na ukupno etničko distanciranje koje iskazuju pojedinci.

„Zaključujemo da postoje dvije ključne karakteristike na nivou opština koje utiču na etničko distanciranje pojedinaca. Preciznije, utvrdili smo da što je stepen nezaposlenosti na višem nivou, utoliko će i stepen etničkog distanciranja biti na višem nivou, te što je veći broj kompjuterski pismenih lica u opštinama, to je i niži nivo etničkog distanciranja“, naveo je Bešić.

Istakao je da je ključni zaključak istraživanje da jačanje ekonomije i povećanje stepena kulturnog kapitala, koji se ogleda u razvoju i jačan-

ju informatičke pismenosti, pozitivno utiče na smanjenje etničkog distanciranja u Crnoj Gori.

„Opšta je preporuka, konsekventno, da treba raditi na jačanju ekonomskog statusa opština, kao i jačanju informatičke pismenosti u opštinama, jer se na taj način može očekivati smanjenje stepena etničkog distanciranja“, naveo je Bešić.

Direktorica CEDEM-a Milena Bešić, kazala je da je pitanje normativnog regulisanja i praktičnog ostvarivanja prava manjinskih naroda i drugih manjinskih zajednica jedan od ključnih kriterijuma za ocjenjivanje stepena demokratizacije društva, ali u uslov za integraciju zemlje u evropske i evroatlantske strukture.

Profesorica Humanističkih studija na Univerzitetu Donja Gorica Nikoleta Đukanović, kazala je na I panelu „Politička participacija i reprezentacija manjinskih naroda i drugih manjinskih nacionalnih zajednica u Crnoj Gori“ da procenat zastupljenosti manjinskih lista u Crnoj Gori danas iznosi 6,17%.

Predstavnik građanskog pokreta UPRE Elvis Beriša, ocijenio je da Romi treba da imaju političkog predstavnika u parlamentu, koji bi se, kako je naveo, prvenstveno bavio položajem Roma i Egipćana i na najdirektniji način tražio da se riješe određena pitanja koja ih tište godinama.

Predsjednik Hrvatske građanske inicijative Adrijan Vuksanović, kazao je da je u Crnoj Gori, političko polje nepotpuno jer kako je rekao, tu nema predstavnika hrvatskog, kao ni romskog naroda.

Uvodeći u drugi panel **Marko Pejović, programski menadžer CEDEM-a**, je kazao da „imajući u vidu ideologije i djelovanja novih političkih konstituentata vlasti, pred institucijama i nosiocima promjena je pregšt izazova da u budućem demokratskom razvoju pokaže volju i odgovornost kako bi se smanjila diskriminacija i ojačala društvena kohezija, te ukupan demokratski napredak u svijetlu procesa pristupanja Crne Gore EU i na taj način omogućila potpuna ravnopravnost pripadnika manjinskih naroda i drugih nacionalnih zajednica u svim oblastima u skladu sa zakonskom regulativom koja postoji u Crnoj Gori“.

Zastupnica Crne Gore pred Evropskim sudom za ljudska prava Valentina Pavličić kazala je na II panelu „Mehanizmi za zaštitu od diskriminacije manjinskih naroda i drugih manjinskih nacionalnih zajednica: rezultati i nova rješenja“ da se standard jedne države, kao i sloboda te države, ocjenjuje na osnovu utvrđenih povreda po osnovu diskriminatornog prava, te da se mehanizmi za zaštitu od diskriminacije moraju koristiti u većoj mjeri.

Predsjednica Osnovnog suda u Podgorici Željka Jovović kazala je da je crnogorsko zakonodavstvo usklađeno sa svim relevantnim konvencijama i preporukama, te da Crna Gora ima dobar zakonodavni okvir za zaštitu pripadnika manjinskih naroda.

Online konferencija je održana u okviru projekta „Osnažimo sistem za društvo jednakih prava“ koji Centar za demokratiju i ljudska prava - CEDEM realizuje uz podršku Ministarstva za ljudska i manjinska prava.

Trećina crnogorskih građana ne želi da živi u istoj državi sa LGBTI osobama

Trećina crnogorskih građana ne želi da živi u istoj državi sa LGBTI osobama, dok skoro njih 43 odsto smatra da te osobe ne treba da imaju ista prava kao svi ostali građani, pokazalo je istraživanje Evropske unije i Savjeta Evrope koje je sproveo [Centar za demokratiju i ljudska prava \(CEDEM\)](#).

Istraživanje koje je sprovedeno od 11. do 19. septembra, predstavljeno je na panel diskusiji o obrascima i stepenu diskriminacije u Crnoj Gori za 2020. godinu, koju su organizovali Evropska unija i Savjet Evrope, u saradnji sa CEDEM-om.

[Autor istraživanja i glavni metodolog CEDEM-a, prof. dr Miloš Bešić](#), kazao je da su podaci o odnosu prema LGBTI zajednici u Crnoj Gori alarmantni, te da ukazuju na ozbiljan problem u našoj zemlji.

„Prosto je frapantan podatak da u Crnoj Gori svaka peta osoba ima stav da LGBTIQ osobe nisu ništa bolje od kriminalaca i da ih treba najstrože kažnjavati. Ovaj tvrdi stav svake pete osobe u Crnoj Gori nam govori o veoma negativnom odnosu prema LGBT osobama,” kazao je Bešić.

Istraživanje je pokazalo da je stepen percepcije diskriminacije najizraženiji kada je riječ o oblasti zapošljavanja.

„Više od 50 odsto građana vidi zapošljavanje kao najveći problem. Trebalo bi obratiti pažnju na mehanizme koji trenutno postoje, vidjeti kako štite od diskriminacije prilikom zapošlja-

vanja, i šta bi se moglo uraditi kako bi se to suzbilo,” kazao je Bešić.

On je pojasnio da je u proteklih deset godina svako istraživanje pokazalo istu vrijednost kada je u pitanju percepcija diskriminacije u zapošljavanju.

[Direktorica CEDEM-a, Milena Bešić](#), podsjetila je da ta organizacija duže od decenije sprovodi istraživanja koja pokazuju percepciju građana o obrascu i stepenu diskriminacije, koja se upravo odnose na derogaciju ljudskih prava i sloboda.

[Šef sektora za saradnju u Delegaciji EU u Crnoj Gori, Hermann Spitz](#), kazao je da su poštovanje fundamentalnih prava, nediskriminacija i zaštita ranjivih grupa važan element političkih kriterijuma za članstvo u EU.

[Šefica operacija Programske kancelarije Savjeta Evrope u Podgorici, Evgenia Giakoumopoulou](#), kazala je da epidemija novog koronavirusa nije samo naglasila prethodne ranjivosti već je generisala i nove i nažalost povećala stigmatizaciju već marginalizovanih grupa.

[Zamjenica Zaštitnika ljudskih prava i sloboda, Nerma Dobardžić](#), kazala je da ta institucija bilježi daleko veći broj podnijetih pritužbi u oblasti zaštite od diskriminacije u odnosu na prethodne godine.

[Poslanica u Parlamentu Crne Gore, Božena Jelušić](#), kazala je da je ozbiljan pokazatelj podatak da više od četvrtine ispitanika ne vjeruje parlamentu i ocijenila da on ukazuje na činjeni-

cu da je crnogorski parlament izgubio kontrolnu funkciju u prethodnom periodu.

Generalna direktorka Direktorata za unapređenje i zaštitu ljudskih prava u Ministarstvu za ljudska i manjinska prava, Blanka Radošević Marović, ocijenila je da je u zakonodavnom dijelu postignuto mnogo, ali da je implementacija uvijek kamen spoticanja.

Izvršni direktor Phiren Amenca, Elvis Beriša, naglasio je da, iako postoje pomaci u odnosu na prethodne godine, govor mržnje prema Romima je na veoma visokom nivou.

Predsjednik Upravnog odbora Queer Montenegro, Danijel Kalezić, objasnio je da kada poruke koje se čuju u javnom diskursu skreću desno, ka mizoginiji, homofobiji, klerikalizaciji uvijek se to reflektuje na LGBT zajednicu tako što „opšta populacija ima negativnije stavove prema nama na različite načine“.

Izvršna direktorica Centra za ženska prava, Maja Raičević, istakla je da osim što su neadekvatno zastupljene u izvršnoj i zakonodavnoj vlasti žene su u prosjeku i daleko siromašnije od muškaraca.

Viši programski savjetnik u Udruženju mladih sa hendikepom Crne Gore, Milenko Vojičić, smatra da bi bilo veoma zanimljivo ispitati uzroke diskriminacije prema osobama s invaliditetom u oblasti zapošljavanja.

Programska menadžerska Odjeljenja za borbu protiv diskriminacije u Savjetu Evrope, Angela Longo, smatra da bi zajednička odgovornost trebalo da bude na obrazovanju kako bi se objasnilo koliko su važna pitanja jednakosti i različitosti.

Online konferencija i istraživanje su podržani od strane Evropske unije i Savjeta Evrope.

Nužno umrežavanje svih institucija koje doprinose poboljšanju ukupnog socio-ekonomskog položaja RE populacije

Diskriminacija u području rada i zapošljavanja među RE populacijom jedan je od ozbiljnijih problema u Crnoj Gori, zbog čega je neophodno umrežavanje svih institucija koje doprinose poboljšanju njihovog ukupnog socio-ekonomskog položaja, kao i povećanje senzibilnosti većinske populacije.

To je saopšteno na završnoj pres konferenciji koju je organizovao Centar za demokratiju i ljudska prava (CEDEM) u okviru projekta "Do socijalne, kroz ekonomsku sigurnost i jednakost svih", koji je podržalo Ministarstvo za ljudska i manjinska prava.

Projektni koordinator CEDEM-a, Matija Mil-

janić, pojasnio je da etničko distanciranje u odnosu na manjinsku populaciju nije samo socijalno-psihološko, već i značajno društveno, pa i političko djelovanje, a borba protiv diskriminacije traži društvenu i iznad svega političku volju i odlučnost.

Prema njegovim riječima postoje tri ključna aspekta koja onemogućavaju pripadnike/ce RE populacije da se ravnopravno uključe u rad.

„Prvi se tiče samih pripadnika/ca RE populacije, odnosno njihovih kompetencija za rad, koje, obično, karakterišu nedgovarajuće obrazovanje, nedostatak znanja ili radnog iskustva, teškoće u prilagođavanju, motivacija i nizak nivo socijalne

podrške. Drugi se tiče nedovoljno efikasne institucionalne podrške. Treći aspekt, ne manje važan, tiče se samih poslodavaca, a koji se ogleda u nedovoljnoj informisanosti o postojećim mjerama - olakšicama i subvencijama u slučaju zapošljavanja ove populacije“, objasnio je Miljanić.

Predsjednica Sudskog savjeta, Vesna Simović Zvicer, podsjetila je da je novi Zakon o radu stupio na snagu u januaru ove godine i da je tu predviđena značajna novina u pogledu tereta dokazivanja.

„Naime, u slučaju da imamo lice koje je kandidat za zapošljenje ili se radi o zapošljenom licu, ili o licu kome je prestao radni odnos, ali je pokrenuo postupak za zaštitu zbog toga što smatra da je prestanak radnog odnosa bio posljedica diskriminacije, predvidjeli smo da će teret dokazivanja biti na poslodavcu“, objasnila je Simović Zvicer.

Predstavница CEDEM-a, Dijana Bošković, kazala je da je projektom proširena lista postojećih članova mreže lokanih koordinatora za borbu protiv nasilja u porodici, dječjeg prosjačenja i prisilnih brakova.

„Takođe, izrađen je Vodič o poslovanju u duhu nediskriminacije čija je autorka upravo gospođa Simović-Zvicer. Održana je i dvodnevna obuka za predstavnike/ce Zavoda za zapošljavanje Crne Gore, centara za socijalni rad i predstavnika lokalnih samouprava iz Herceg Novog, Nikšića i Bijelog Polja. S obzirom na važnost uključivanja poslodavaca održan je jednodnevni trening za poslodavce iz pomenutih opština, a o značaju suzbijanja stereotipnog ponašanja prema ranjivim grupama“, navela je Bošković.

Dodala je da su organizovane i tri radionice za nezaposlena lica na evidenciji Zavoda za zapošljavanje Crne Gore, kao i za žrtve nasilja u porodici.

Demokratija ili stabilokratija: negativni demokratski trendovi u Crnoj Gori

Podgorica, PR pres servis - Najveći problem u Crnoj Gori, kada je riječ o stepenu demokratije, postoji u oblastima ekonomije, političkih procesa, vladavine prava i medija, a najveći stepen demokracije crnogorskog društva danas mjerimo kada je riječ o odnosu prema nacionalnim i vjerskim manjinama.

To je saopšteno na online konferenciji o stanju demokratije u Crnoj Gori na kojoj su predstav-

jeni rezultati istraživanja Indeksa demokratije za 2020. godinu, a koju je organizovao Centar za demokratiju i ljudska prava (CEDEM), u saradnji sa Hanns Seidel fondacijom. Izvještaj je dostupan na crnogorskom i engleskom jeziku.

Autor istraživanja i glavni metodolog CEDEM-a, prof. dr Miloš Bešić, naveo je da istraživanje analizira i trend koji pokriva period od sticanja nezavisnosti Crne Gore do smjene dugogodišnje vlasti.

„Ključni grafikon pokazuje kakvo je stanje demokratije za sva ključna područja, a to su politika, pravo, ekonomija, obrazovanje, mediji, manjine, žene, invaliditet. I taj podatak nam ukazuje da se vrijednosti mjerenja kreću od 0,42 do 0,66. Najveći stepen demokratičnosti crnogorskog društva danas mjerimo kada je riječ o odnosu prema nacionalnim i vjerskim manjinama i ta vrijednost je 0,66. To je sve zahvaljujući pozitivnim trendovima koji su se dešavali od 2009. do danas“, naveo je Bešić.

Sljedeća oblast u kojoj je, kako je kazao, prilično solidna situacija je obrazovanje, gdje je vrijednost 0,58.

„U te dvije oblasti možemo biti manje-više zadovoljni kada je riječ o stanju demokratije. Kada je riječ o rodnoj ravnopravnosti vrijednost je

0,50, a kada je riječ o osobama s invaliditetom vrijednost je 0,48. Najveći problemi stanja demokratije u Crnoj Gori su u sljedećim područjima: politika, pravo, mediji (0,43) i ekonomija (0,42). Dakle, kada je riječ o demokratičnosti u ekonomskom životu u Crnoj Gori imao najveći problem“, objasnio je Bešić.

Regresivni trendovi stanja demokratije u Crnoj Gori su, kako je rekao, prisutni od 2012. godine do danas, ali i pored izraženih negativnih trendova u posljednjih osam godina, ipak se može reći da je stepen demokratije u Crnoj Gori danas na nešto višem nivou nego što je to bio slučaj prije trinaest godina.

„Kada je riječ o stanju demokratije u Crnoj Gori krenuli smo od 0,47 koliko je bilo 2007. godine. Imali smo kolebljive vrijednosti, ali smo došli do

određenog progressa 2012. godine (0,52). Od tada pa nadalje su se po demokratiju dešavale očigledno loše stvari i danas imamo simboličnih 0,02 indeksna poena više nego što je bilo 2007 godine (0,49).“, objasnio je Bečić.

Direktorica Centra za demokratiju i ljudska prava, Milena Bečić, istakla je da osmogodišnjica pregovaranja sa Evropskom unijom opominje da trenutno brojimo tri privremeno zatvorena poglavlja, te da nova metodologija u narednom periodu zahtjeva veću političku volju i odlučnost političkih aktera sa ciljem poboljšanja implementacije usvojenog normativnog okvira i sprovođenja neophodnih reformi.

Regionalni direktor Hanns Seidel fondacije za Jugoistočnu Evropu, dr Klaus Fiesinger, kazao je da su osnovni stubovi demokratije, kao što su politički pluralizam, vladavina prava, od izuzetnog značaja za stabilnost demokratije, da je vrlo važno pratiti kako se radi na napornom putu demokratske konsolidacije i da je upravo to zadatak CEDEM-a.

Predsjednik Skupštine Crne Gore, mr Aleksa Bečić, istakao je da će Skupština, što je već u prethodnih nekoliko mjeseci pokazala, dati jedan od najznačajnijih doprinosa razvoju demokratskih procesa u zemlji.

„Najbolji način da to učini jeste da nastavi putem kojim je krenula, jačanjem svoje kontrolne i nadzorne funkcije, odnosno poštovanjem njene ustavne uloge. Na taj način obezbijedićemo povjerenje građana u najviši zakonodavni i predstavnički dom, jer bez povjerenja ne može biti riječi o legitimitetu institucija, a bez legitimiteta, skoro je nemoguće govoriti o demokratiji“, ocijenio je Bečić.

Potpredsjednik Vlade Crne Gore, dr Dritan Abazović, smatra da nakon 30. avgusta u Crnoj Gori više nema političkog monopola.

Ono što je Vlada odredila kao prioritet jeste, kako je rekao, da obaveze iz evropske agende ostvaruje na što je moguće bolji način.

„Moramo da krenemo u odlučnu borbu protiv korupcije i organizovanog kriminala. Moramo da pokažemo veći stepen transparentnosti javnih institucija, moramo da skidamo oznake tajnosti sa dokumenata koji ne treba da budu tajni. Moramo da omogućimo da civilni sektor bude prisutan i da da ekspertizu i podršku raznim projektima. Moramo da realizujemo koncept Crne Gore kao ekološke države. Moramo da oslobađamo institucije. Taj proces nije revanšizam, ali jeste poziv na odgovornost“, istakao je Abazović.

Poručio je da nova Vlada ima glavni zadatak, a to je da zaštititi javni interes u svakom segmentu i da zaštititi javne finansije i državni budžet.

Poslanik u Skupštini Crne Gore, Andrija Nikolić, kazao je da demokratski zrelog društva nema bez zrele i odgovorne vlasti, i bez iste takve opozicije.

„Crna Gora je konačno dobila zrelu i odgovornu opoziciju. A odgovorni političari u novoj vlasti bi trebalo da raskinu praksu sa dosadašnjim negativnim politikama. Promjena vlasti koja se dogodila je konačno skinula mantru da se evo 30 godina u Crnoj Gori ne mijenja vlast i da je to dodatno kompromitovalo njen demokratski imidž. Sad imamo promjenu vlasti, imali smo odgovornu kohabitaciju od strane aktuelne opozicije, što znači da je crnogorsko društvo u izvjesnom smislu konzumiralo demokratiju“, smatra Nikolić.

Jedini politički monopol, koji treba da opstane je, kako smatra, ideja građanske i evropske Crne Gore.

Poslanik u Skupštini Crne Gore, Slaven Radunović, rekao je da je u Crnu Goru konačno ušao jedan vid demokratije, iako je to, kako smatra, još uvijek na nivou najnerazvijenijih država Evrope.

„A rekao bih da smo i gori i od djelova Centralne Afrike i Južne Amerike posebno kada su u pitanju ostaci, kada je riječ o tužilaštvu i pravosuđu, koji ne datiraju samo iz vremena Mila Đukanovića i njegovog režima. To je još od 1945. na ovamo. Naše sudije i naše tužilaštvo sebe doživljavaju kao servis vlasti. Oni pojedinci koji uspiju sa tim da se izbore ne mogu da napreduju“, kazao je Radunović.

Medijski analitičar, Duško Vuković, smatra da ako mediji ne omogućavaju komunikaciju unutar jednog društva, između pojedinaca, socijalnih, interesnih grupa, institucija, onda stvari ne funkcionišu i ne može se govoriti o demokratiji.

„Demokratija je ako uspjevamo da gradimo društvo. Ako imamo političke stranke ili institucije koje su samo armatura za uspotavljanje moći, kontrole nad društvom, onda ne možemo

govoriti o demokratiji. Nama nedostaje društvo, a unutar toga društva nam nedostaju mediji koji će uspostaviti jedan participativni model“, poručio je Vuković.

Ocijenio je da istraživanje pokazuje da je Crna Gora u ozbiljnom zaostajanju u odnosu na ono što je poželjan model.

Direktorica Politikon mreže, dr Jovana Marović, ukazala je da je odgovornost za stanje demokratije u Crnoj Gori i na vlasti i na opoziciji.

„Na vlasti, naravno, najviše, budući da 30 godina ista politička elita i sprovodi reforme i glavni je uzročnik svih problema u Crnoj Gori. A i opozicija, budući da nije do sada mogla i nije u značajnoj mjeri pomogla demokratizaciji Crne Gore“, rekla je Marović.

Smatra da je paradoks da demokratija nazaduje od 2012. godine, jer od tada Crna Gora pregovara za članstvo u EU.

„Ono što je posebno problematično je, što je komplikovanije pitanje na agendi, to su institucije zatvorenije. Transparentnost je unapređena, ali uvijek se nađe način da te informacije ostanu zaštićene “ ukazala je Marović.

Online konferencija i istraživanje su podržani od strane Hanns Seidel fondacije.

PUBLIKACIJE U 2020.

UPOREDNA ANALIZA ISKUSTAVA SARADNJE CIVILNOG SEKTORA I DRŽAVNIH INSTITUCIJA I TIJELA U PROCESU EVROPSKE INTEGRACIJE U CRNOJ GORI, HRVATSKOJ I SRBIJI

Centar za demokratiju i ljudska prava (CEDEM) objavio je publikaciju *Uporedna analiza iskustava saradnje civilnog sektora i državnih institucija i tijela u procesu evropske integracije u Crnoj Gori, Hrvatskoj i Srbiji*, uz set preporuka za poboljšanje mehanizama saradnje i dijaloga u tim državama.

CEDEM je, u okviru projekta *Edukacijom i dijalogom do EU*, koji se sprovodi uz finansijsku podršku *Ministarstva javne uprave*, u saradnji sa uglednim profesorima Univerziteta Crne Gore, Sveučilišta u Zagrebu i Univerziteta u Beogradu, sproveo uporednu analizu iskustava civilnog sektora i državnih institucija i tijela u procesu evropske integracije, sa ciljem promovisanja sinergije, međusektorske saradnje i dijaloga između civilnog sektora i državnih institucija i tijela, ali i razvoja novih modela konsultacija i saradnje u konkretnim oblastima.

Publikacija predstavlja analizu institucionalnog, zakonodavnog i društvenog okvira saradnje tri države sa civilnom sektorom, koja sadrži smjernice za povećanje demokratskih kapaciteta institucija, odnosno, demokratizaciju društva uopšte.

OBJAVLJENA META-ANALIZA SADRŽAJA DOKUMENATA KOJI SE TIČU MANJINSKIH NARODA I DISKRIMINACIJE

Prema Ustavu, Crna Gora predstavlja građansku, ekološku državu socijalne pravde čije je društvo satkano od mnogo različitih etničkih grupa, koje karakteriše različita kultura kao i različite svakodnevne navike, umjetničko nasljeđe i naučno-obrazovna dostignuća; društvo, u kojem ni jedna etnička grupa ne čini većinu stanovništva; društvo koje, i pored svoje burne prošlosti i svih faktora koji su se dešavali u novijem periodu, kao i pored svih razlika koje postoje između etničkih grupa, ipak karakteriše opšta klima međuetničke

tolerancije. U normativno-političkom smislu, Crna Gora se ubraja u one zemlje koje ulažu napore za stvaranje kvalitetnog normativno-pravnog okvira za provođenje politike multikulturalizma.

Cilj ovog Izvještaja jeste da predstavi ključne narative u dokumentima koji su objavljeni u Crnoj Gori, a koji tretiraju pitanja nacionalnih manjina i diskriminacije.

Izvještaj je pripremljen u okviru projekta „Osnažimo sistem za društvo jednakih prava“ koji Centar za demokratiju i ljudska prava - CEDEM realizuje uz podršku Ministarstva za ljudska i manjinska prava.

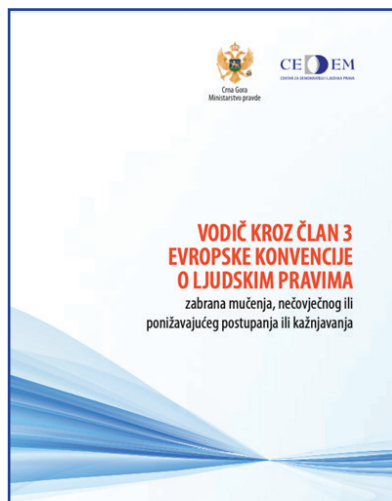
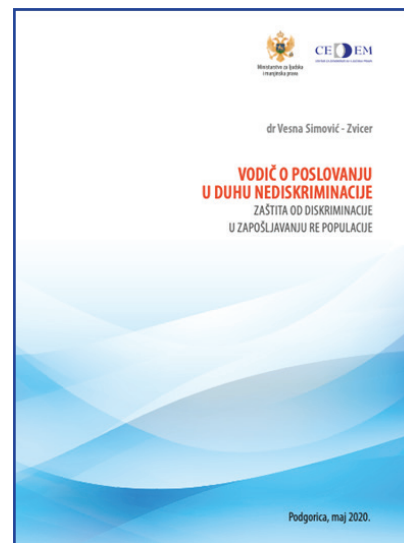
VODIČ O POSLOVANJU U DUHU NEDIKSRIMINACIJE

U Crnoj Gori je uspostavljen zakonodavni i institucionalni okvir za socijalnu inkluziju RE populacije. Ipak, iako su usluge Zavoda za zapošljavanje dostupne svim korisnicima, u praksi ne postoji dovoljna informisanost ove populacije o njihovim pravima. Takođe, visoka stopa nezapošljenosti ovih lica ukazuje da mogućnosti koje su predviđene za njihovo zapošljavanje nijesu dovoljno iskorišćene.

Kao jedan od zaključaka ove publikacije izdvaja se mjera kojoj treba posvetiti posebnu pažnju - podizanje samopouzdanja samim pripadnicima RE populacije, kako bi se podstakli da se aktivno uključe u rješavanje pitanja koja se tiču njihovog uključivanja na tržište rada, kao i obezbjeđivanje mjera za

podsticanje samozapošljavanja ovih lica. Jedan od modela koji bi omogućio efikasno uključivanje na tržište rada RE populacije jeste razvoj socijalnog preduzetništva, koji se pominje u više strateških dokumenata, kao jedan od ciljeva. Međutim, do sada nijesu preduzimane konkretnije mjere za stvaranje uslova za djelotvorno funkcionisanje socijalnih preduzeća.

Publikacija je objavljena je u okviru projekta “Do socijalne, kroz ekonomsku i sigurnost i jednakost svih!” koji je podržan od strane Ministarstva za ljudska i manjinska prava.

VODIČ KROZ ČLAN 3 EVROPSKE KONVENCIJE O LJUDSKIM PRAVIMA- ZABRANA MUČENJA, NEČOVJEČNOG ILI PONIŽAVAJUĆEG POSTUPANJA I KAŽNJAVANJA

Centar za demokratiju i ljudska prava (CEDEM) objavio je publikaciju “Vodič kroz član 3 Evropske konvencije o ljudskim pravima – zabrana mučenja, nečovječnog ili ponižavajućeg postupanja ili kažnjavanja” koja je namijenjena pravnicima praktičarima, a koja je priređena u saradnji sa Valentinom Pavličić, zastupnicom Crne Gore pred Evropskim sudom za ljudska prava i Zdenkom Perović, zamjenicom Zaštitnika ljudskih prava i sloboda Crne Gore.

Publikacija je izrađena u okviru projekta “Za zabranu mučenja i nečovječnog ponašanja – peremptorne norme u praksi crnogorskog pravnog poretka” koji sprovodi CEDEM uz podršku Ministarstva pravde.

PRAVNA ANALIZA “ZAŠTITA PRAVA MANJINSKIH NARODA I DRUGIH MANJINSKIH NACIONALNIH ZAJEDNICA U CRNOJ GORI”

Prema Ustavu, Crna Gora predstavlja građansku, ekološku državu socijalne pravde, u kojoj žive različite etničke grupe karakteristične po svom identitetu, kulturi, religiji i umjetničkom nasleđu. Uprkos razlikama koje postoje između ovih etničkih grupa, te činjenici da nijedna etnička grupa ne čini većinu stanovništva, Crna Gora je razvila model koegzistencije zasnovan na opštoj međuetničkoj toleranciji i ustavnim garancijama zaštite prava manjina.

Ipak, takva etnička heterogenost, uz različitosti u vjerskom, rodnom, političkom i drugom smislu, nosi određenu opasnost od konflikta i utiče na postojanje diskriminatorских stavova i praksi koje mogu dezavuisati primjenu usvojenih zakonskih standarda i ugroziti politički i društveni konsenzus o suštinskim pitanjima vezanim za demokratski razvoj zemlje. Stoga su kontinuirano praćenje fenomena diskriminacije i percepcije stepena diskriminacije prema različitim osnovama, te praćenje implementacije propisa i procjena njihovog uticaja na stvaranje ravnopravnog društva neodvojivi dio manjinske politike. Iako prilikom analize nisu uočeni veći pravni nedostaci, odnosno kolizija sa međunarodnim standardima, već više potreba da se određeni ustavno - pravni koncepti i garancije operacionalizuju i konkretizuju kroz odgovarajuće zakonske norme, istraživanje na terenu je ukazalo na potrebu efikasnije primjene manjinskih politika u praksi.

Za punu afirmaciju prava manjina neophodan sistemski pristup koji će omogućiti efikasnije ostvarivanje i zaštitu prava manjinskih naroda i manjinskih nacionalnih zajednica, a koji nadilazi normativne napore koje država preduzima. Posebno je značajno da lokalne samouprave preuzmu veću odgovornost za implementaciju lokalnih javnih politika, te da promovišu demokratsku kulturu i razvijaju proaktivan pristup prema multietničkom upravljanju.

Publikacija je objavljena je u okviru projekta “Osnažimo sistem za društvo jednakih prava” koji je podržan od strane Ministarstva za ljudska i manjinska prava.

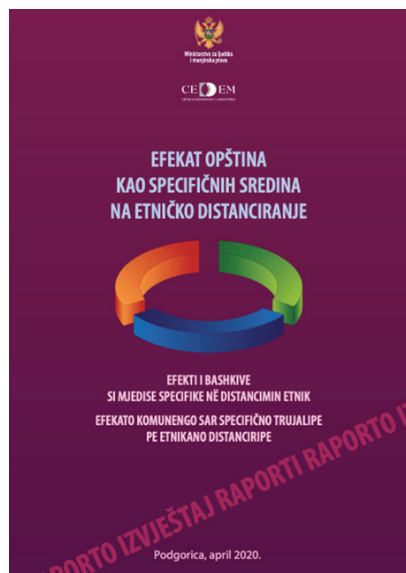

NAPRAVLJEN MJERLJIV PROGRES PO PITANJU MEDIJSKOG PLASMANA, RAZGOVORA I OBRAZOVANJA U EKOLOŠKU KORIST KOD MLAĐIH GENERACIJA

Centar za demokratiju i ljudska prava (CEDEM) je sproveo istraživanje koje je imalo za cilj utvrđivanje i mjerenje stavova građana o ključnim problemima zaštite životne sredine, kao jednog od najizraženijih problema današnjice. Istraživanje je realizovano na uzorku od 1004 ispitanika, koji je reprezentativan za cjelokupno punoljetno stanovništvo Crne Gore, a sa druge strane, predstavljali su samo oni koji žive u šest opština na sjeveru i to: Pljevlja, Žabljak, Šavnik, Bijelo Polje, Mojkovac i Berane, kako bi u svakoj od opština imali dovoljan broj ispitanika i na taj način obezbijedili preciznost mjerenih stavova.

Ovo istraživanje je sprovedeno sa ključnim ciljem da se kreira platforma za vještiju i efikasniju borbu za zdravije okruženje, koja predstavlja odgovornost svih građana, političkog establišmenta, marketinga i medija. Takođe, RTV Pljevlja će u narednom periodu realizovati emisiju “Eko zona” sa ciljem da sa relevantnim sagovornicima iz Crne Gore i regiona diskutuje o rezultatima ovog istraživanja, te ponudi preporuke za unaprjeđenje u ovoj oblasti.

Istraživanje je sprovedeno u okviru projekta “Medijski centar za izvještavanje o zaštiti životne sredine” koji sprovode RTV Pljevlja, CEDEM i Green Home uz podršku Evropske unije u Crnoj Gori i Ministarstva javne uprave Crne Gore.

EFEKAT OPŠTINA NA ETNIČKO DISTANCIRANJE

U prethodnih deset godina veliki broj istraživanja i referentnih izvještaja je napravljen u Crnoj Gori, a koji su se bavili problemima etničkih odnosa i etničke distance. Svako od ovih istraživanja proširivalo je vidike i informacije kada je riječ o dimenzijama i faktorima koji utiču na etničko distanciranje. CEDEM je od 2007. godine radio tradicionalna istraživanja etničke distance, a podaci su predstavljali izvrsne i precizne indikatore etničkih odnosa u Crnoj Gori, sredini koja je po svim odlikama suštinski multietnička. Jedna od karakteristika Crne Gore, iako ne velike države po svim kvantitativnim obilježjima, jeste specifičnost lokalnih sredina. Svaka opština u Crnoj Gori je, na neki način, specifična po svojim

kulturnim, socijalnim, etničkim pa i političkim karakteristikama. Kada se realizuju istraživanja mjerenja etničke distance i etničkih odnosa uopšteno, uglavnom se projektuju reprezentativni uzorci koji treba da pokažu mjerenje na nivou čitave Crne Gore.

Ova istraživanja uključuju ne tako veliki broj ispitanika po pojedinim opštinama (sa izuzetkom Podgorice), te je pregled po opštinama u ovom pogledu svakako nedostatan. Sa druge strane, u ovim istraživanjima, i ovo je ključno, kalkulišu se činioci koji su opštinskog, a ne individualnog karaktera. Npr. mi znamo iz istraživanja da što su ljudi pojedinačno obrazovaniji, to se manje etnički distanciraju, ali ne znamo da li prosječan nivo obrazovanja u opštini utiče na individualno etničko distanciranje, i ako da, u kojoj mjeri. Takođe, znamo da se pojedinci sa višim prihodima manje distanciraju, ali ne znamo da li prosječna primanja po opštini utiču na pojedince koji žive u različitim sredinama da se manje ili više distanciraju. Ovo su bili ključni razlozi koji su motivisali ovo istraživanje. Najprije, CEDEM raspolaže sa longitudinalnom bazom podataka o etničkom distanciranju pojedinaca u gotovo svim Crnogorskim opštinama, sa ukupnim brojem od 4163 ispitanika. To znači da smo u stanju u velikoj mjeri da precizno mjerimo efekat pojedinačnih karakteristika građana na etničko distanciranje. Dodatno, postoje manje-više pouzdani statistički podaci koji obezbjeđuju podatke na nivou opština. Npr., znamo broj nezaposlenih po opštinama, kao što znamo i koja su prosječna primanja, prosječna starost, broj kompjuterski pismenih itd. Konsekventno, ovi agregatni podaci po opštinama su intergrirani sa podacima kojima CEDEM raspolaže na osnovu istraživanja, i formirana je datoteka koja sadrži varijable na dva nivoa, a sa ciljem da se utvrdi efekat opština i njihovih karakteristika na etničko distanciranje.

Izveštaj je pripremljen u okviru projekta „Osnažimo sistem za društvo jednakih prava“ koji Centar za demokratiju i ljudska prava - CEDEM realizuje uz podršku Ministarstva za ljudska i manjinska prava.

INDEKS DEMOKRATIJE 2020

Sa ciljem upoređivanja vrijednosti napretka demokratije između početnog stanja nakon referenduma o crnogorskoj nezavisnosti i danas, u trenutku koji je veoma zanimljiv sa stanovišta parametara koje koristimo za mjerenje stepena demokratije, CEDEM je od 14. do 27. oktobra sproveo istraživanje i priredio publikaciju analizirajući ključna društvena područja na osnovu kojih cijenimo stanje demokratije u Crnoj Gori su:

- 1) Demokratski procesi
- 2) Vladavina prava i zakona
- 3) Ekonomske slobode i ekonomska participacija
- 4) Obrazovanje
- 5) Mediji
- 6) Nacionalne i vjerske manjine
- 7) Položaj žena
- 8) Položaj osoba sa invaliditetom

Za svako od područja koja predstavljaju jedinice posmatranja za mjerenje demokratsnosti društva, utvrđen je stepen u kojem su u datom području obezbijeđeni jednakost i ravnopravnost građana, njihova participacija i zaštita, stepen u kojem je područje transparentno, kao i stepen u kojem je obezbijeđena kontrola datog područja od strane građana, zatim, stepen odgovornosti u tom području, kao i stepen u kojem je obezbijeđena reprezentativnost građana, te da li je i u kojoj mjeri dato područje efikasno i profesionalno u svome radu i konačno mjerićemo stepen autonomije za pojedina područja.

OBRASCI I STEPEN DISKRIMINACIJE U CRNOJ GORI U 2020.

Sa ciljem podrške nacionalnim institucijama u borbi protiv diskriminacije i obezbjeđivanju inkluzivnijeg društva, posebno u periodu pandemije, Savjet Evrope je u dogovoru sa Ministarstvom za ljudska i manjinska prava i institucijom Ombudsmana, odlučio pokrenuti nacionalno istraživanje o obrascima diskriminacije prema ranjivim skupinama prema izvještaju ECRI za 2017. godinu o Crnoj Gori i pitanjima identifikovanim u istom. Istraživanje je sprovedeno u okviru akcije „Promocija različitosti i jednakosti u Crnoj Gori“, koji je dio programskog okvira EU-COE „Horizontalni instrument za Zapadni Balkan i Tursku.“

Istraživanje je sprovedeno u okviru akcije „Promocija različitosti i jednakosti u Crnoj Gori“, koji je dio programskog okvira EU-COE „Horizontalni instrument za Zapadni Balkan i Tursku.“

S tim u vezi, CEDEM je sproveo istraživanje od 11. do 19. septembra 2020. godine, a rezultati i preporuke su dio ove publikacije. Takođe, istraživanje je imalo za cilj da utvrdi promjenu stepena diskriminacije tih grupa zbog COVID pandemije. Istraživanje pruža informacije o percepciji pojedinaca i neposrednim iskustvima kršenja ljudskih prava, kao i njihovo znanje i procjenu rada institucija za ljudska prava u Crnoj Gori. Takođe su generisani podaci, koji će služiti instituciji Ombudsmana za identifikovanje zabrinjavajućih pitanja u vezi sa ljudskim pravima za osobe koje žive u Crnoj Gori, sa ciljem razvijanja odgovarajućih mjera prilikom rada ove institucije sa aspekta poboljšanja položaja ovih grupa.

VODIČ KROZ ČLAN 14 EVROPSKE KONVENCIJE O LJUDSKIM PRAVIMA SA POSEBNIM OSVRTOM NA DISKRIMI- NACIJU LICA SA INVALIDITETOM

Sa ciljem da se predstavnici pravosuđa bolje upoznaju sa primjenom člana 14 Evropske konvencije o ljudskim pravima, CEDEM je priredio Vodič sa posebnim osvrtom na diskriminaciju OSI. Ovim članom zabranjena je diskriminacija na način što se uživanje svih prava i sloboda koja predviđa sama Konvencija obezbjeđuje bez ikakve diskriminacije i izuzetaka po bilo kom osnovu, kao što su pol, rasa,

boja kože, jezik, vjeroispovijest, političko ili drugo mišljenje, nacionalno ili socijalno porijeklo, veza sa nekom nacionalnom manjinom, imovno stanje, rođenje ili drugi status. Ono što je važno istaći jeste da ovo pravo iako je propisano odredbom člana 14 nije propisano kao samostalno i nezavisno pravo, već je polje njene primjene ograničeno i vezano na prava i slobode koje su zagarantovane Konvencijom. To znači da je u pitanju jedno zavisno pravo od nekog zajemčenog propisanog prava i svi podnosioci predstavljeni koji se Sudu žale po ovom osnovu moraju se pozivati na diskriminaciju u uživanju nekog drugog prava zagarantovanog Evropskom konvencijom. Dakle, polje primjene člana 14 je ograničeno jer su iz zaštite izuzeta mnoga prava ili povlašćenja koja mogu biti primijenjena na nacionalnom nivou.

SMJERNICE ZA MEDIJSKO OBJEKTIVNO IZVJEŠTAVANJE O LICIMA SA INVALIDITETOM U CRNOJ GORI

Smjernice za medijsko objektivno izvještavanje o licima sa invaliditetom u Crnoj Gori koje imaju za cilj da daju odgovor na pitanja na koji način se tretiraju prava osoba sa invaliditetom u Crnoj Gori u medijima, te u kom obimu i na koji način mediji mogu da pomognu u podizanju vidljivosti i povećanju svijesti stanovništva o osobama sa invaliditetom, njihovim pravima i standardima u oblasti zaštite integriteta i dostojanstva ovih lica.

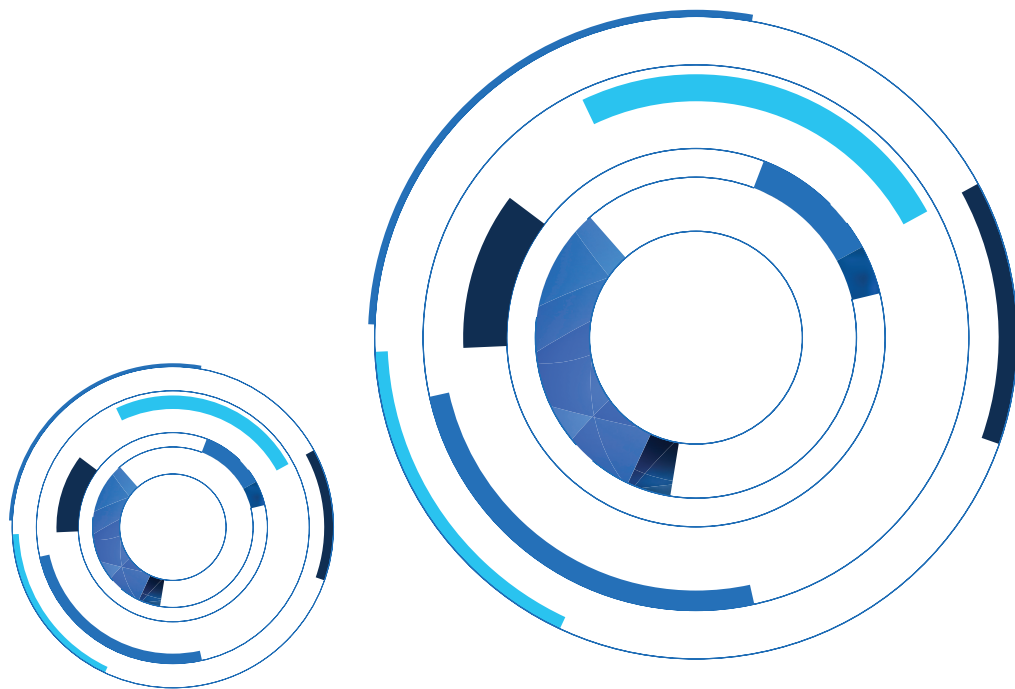
Objektivno medijsko izvještavanje igra ključnu ulogu u promociji pozitivnih zakonskih i strateških rješenja, te politika i programa namijenjenih osobama sa invaliditetom. S druge strane, mediji u velikoj mjeri mogu doprinijeti smanjenju stigmatizacije i diskriminacije osoba sa invaliditetom, kao i prevazilaženju predrasuda i stereotipa kroz prikazivanje uspješnih primera osoba sa invaliditetom koje žive, rade, obrazuju se i ravnopravno učestvuju u svim aspektima društvenog i političkog života doprinoseći razvoju zajednice.

U ovoj publikaciji je predstavljena i kratka analiza domaćeg i međunarodnog zakonodavnog okvira sa fokusom na najznačajnija zakonska rješenja u oblasti medija i informisanja kada je u pitanju izvještavanje o osobama sa invaliditetom koje mora biti zasnovano na principima nediskriminacije i poštovanja ljudskih prava.

UČEŠĆE NA NAJVAŽNIJIM DOGAĐAJIMA U 2020.

- Debata "Poland-Western Balkans. Together Towards the Future" u organizaciji Foundation Institute for Eastern Studies/ Forum Ekonomiczne / Economic Forum
- Konferencija „Rule of law in times of emergency“ u organizaciji Konrad Adenauer fondacije
- Konferencija "Rezultati i efekti reforme pravosuđa u Crnoj Gori" u organizaciji CEMI-ja
- Sastanak u okviru inicijative "Savez za Evropu" na kome su iznijete preporuke za unaprjeđenje sistema u oblasti vladavine prava, zaštite ljudskih prava, te EU integracija
- Konferencija "Uticaj manjinskih uprava-samouprava-organizacija na proces donošenja odluka na svim nivoima vlasti u Srbiji, Crnoj Gori i Severnoj Makedoniji" u organizaciji Centra za regionalizam
- REACT 2020 - Uloga civilnog sektora u integracionim procesima Crne Gore u organizaciji Alfa centra
- Emerging Security Challenges Working Group Meeting u organizaciji PfP Consortium of Defense Academies and Security Studies Institute
- 25th workshop RSSEE u organizaciji PfP Consortium of Defense Academies and Security Studies Institute
- Konferencija "Media law developments during the Corona crisis" u organizaciji Konrad Adenauer fondacije

Ulica Baku br. 74, III/6
81000 Podgorica, CRNA GORA
Tel: +382 20 234 114
Web: www.cedem.me
info@cedem.me